

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Andra kammaren.

Nr 29.

Tisdagen den 29 april.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:
av herr statsrådet *Borell*, nr 276, angående viss ändring i planen för om- och tillbyggnad av residensbyggnaden i Östersund; och
av herr statsrådet *Dahl*, nr 277, angående försäljning av en kronan såsom da-naarv efter änkan Erica Christina Josephina Fahlström, född Dufwa, tillfallen fastighet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 111—122 samt första lagutskottets utlåtanden nr 24 och 25.

§ 3.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen sam-rätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 7 näst-kommande maj företaga val av sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning jämte sex suppleanter för samma revisorer.

§ 4.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punk-terna endast kantrubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1930. Nr 29.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. tull-
verket.*

Punkten 18, angående tullverket.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 21 av sjunde huvudtiteln föreslagit riksdagen att godkänna av Kungl. Maj:t framlagda förslag till stater för tullverket för budgetåret 1930—1931 ävensom att fatta vissa därmed sammanhängande beslut.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren nr 120 av herr *Fehr*; samt

inom andra kammaren:

nr 206 av herrar *Lovén* och *Höglund* i Göteborg;

nr 302 av herr *Forssell*; och

nr 316 av herr *Olovson* i Västerås *m. fl.*

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Rosén* och *Bengtsson* i Norup utan angivet yrkande.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Lovén: Herr talman! Vid denna punkt, som omfattar personalbeståndet vid tullverket, hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagit en betydande ökning av det ordinarie personalbeståndet. Det var dock icke fråga om någon ökning av hela personalantalet, utan om en ökning av antalet ordinarie befattningshavare med icke mindre än 131 dylika tjänster.

Emellertid hade generaltullstyrelsen föreslagit en avsevärt mycket större ökning än vad Kungl. Maj:t gått fram med till riksdagen. Tullstyrelsen hade nämligen föreslagit, att antalet ordinarie tjänster skulle ökas med icke mindre än 231, således 100 tjänster mer än vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen. När man nu vet, att den dåvarande chefen för generaltullstyrelsen i fråga om sådana här saker nog är en av de sparsammaste männen i statsförvaltningen, så är det verkligen förvånansvärt, att Kungl. Maj:t har prutat av icke mindre än 100 av de platser, som generaltullstyrelsen begärt. Man borde väl ändå kunna förutsätta, att generaltullstyrelsen bäst av alla skall känna till behovet av den personal, som erfordras för att verket nöjaktigt skall kunna sköta de uppdrag, som det åligger generaltullstyrelsen att genom tullverket ombesörja.

Vid riksdagsbehandlingen av frågan om tullverkets stater för budgetåret 1928/1929 angavs såväl av utskottets flertal som av reservanterna såsom förutsättning för beviljande av nya tjänster, att någon utvidgning av de fastställda personalstaterna icke skulle komma i fråga under den närmaste framtiden. Ja, det sade man vid behandlingen av tullstaterna för budgetåret 1928/1929, men nu måste ändå statsutskottet medgiva, att »utredningen i ärendet synt utskottet giva vid handen, att med hänsyn till den under senare tider alltjämt ökade trafiken samt de nya arbetsuppgifter, tullverket fått sig pålagda, ytterligare personal måste anses erforderlig samt, såvitt förutses kan, behovet härav synes

vara konstant.» Ja, detta säger utskottet nu i år, men likväl har utskottet icke kunnat gå med på en enda plats utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet har således icke tagit med någon av de av generaltullstyrelsen föreslagna ytterligare platserna, och långt mindre har utskottet kunnat gå med på den motion, som framförts av mig jämte en kamrat här i kammaren, i vilken vi föreslå att utöka antalet befattningar ännu mera än vad generaltullstyrelsen föreslagit.

Nu förhåller det sig emellertid så, att handelskammarna i våra större städer år efter år ha klagat över bristande personal vid de lokala tullförvaltningarna. Man har klagat över den långsamhet vid tullbehandlingen, som råder åtminstone i dessa större städer och som åsamkar trafikanterna och köpmännen en oerhörd tidsspillan både för dem själva och för deras personal. Handelskammaren i Stockholm yttrar sålunda i en framställning till vederbörande statsråd, »att åtskilligt återstode innan det svenska tullverket i dess förhållande till varusamfärdseln fullt motsvarade rättmätiga krav på smidighet, säkerhet och raskhet i behandlingen.»

Om ledamöterna av riksdagen i gemen vore nödsakade att år efter år besöka någon av tullkamrarna i Stockholm, Göteborg eller Malmö, för att nu taga de tre största städerna, och sålunda kunde få en liten inblick i vad det vill säga att sätta till tid, när man skall tullbehandla en sak, så skulle det verkligen vara intressant att få höra vad de hade att säga om denna tullbehandling. För egen del har jag endast en eller två gånger i mitt liv behövt tullbehandla en vara, det har gällt några småsaker, som ankommit med posten till min hemstad. Jag gick i alla fall bet på att vänta till min tur kom, och även jag i min ringa ställning måste överlämna åt en dragare eller stadsbud att uträtta ärendet, och ändå var det den gången bara fråga om en sak, som kostade omkring 15 öre i tull. Om trafikanterna vid post, järnväg eller telegraf skulle bli så behandlade, när de hade ett ärende att uträtta hos någon av dessa myndigheter och skulle få sätta till tid på det sättet, så skulle det bli ett gny, så starkt, att det hördes ända hit, och då skulle det nog snart bli ändring på området. Men vid tullen kan man år efter år gå på med samma otillräckliga personal. Trafikanterna måste vara underligt funtade, när de alltjämt kunna vara nöjda med att få sätta till sin personals eller sina ombuds tid för att sköta tullbehandlingsärendena. Man måste anlita främmande personer eller också den billigaste delen av sin egen arbetskraft för att kunna sköta dessa ärenden.

Om nu arbetet vid tullen växer — och det är konstaterat på många ställen, att arbetet växer oavbrutet — då måste det väl också personal till för att sköta detta och fullgöra de uppgifter, som staten ålagt tullverket. Ty staten får väl ändå icke vara en arbetsgivare av den sorten, som nog vill, att arbetet uträttas, men som icke vill släppa till folk.

Det förekommer gång på gång utsagor, där man vill göra gällande, att det på vissa platser användes överkvalificerad arbetskraft. Härtill vill jag säga, att det möjligen är så, att det vid de allra största tullförvaltningarna kan vara brist på kammarskrivare, alltså på fullt utbildad kvalificerad personal, men så är ingalunda fallet ute i landsorten, där det nu vid många tullstationer sitter t. o. m. kammarskrivare, fast en tullkontorist mycket väl skulle kunna sköta saken. Man har gång på gång uttalat, att det icke behövs överkvalificerad arbetskraft för detta arbete, och utskottet har även i år snuddat vid den saken, då det uttalat, att i den mån det är möjligt denna synpunkt borde vinna beaktande. Jag är alldeles säker om, att man på många ställen kan använda tullkontorister i stället för den högre kvalificerade arbetskraft, som kallas kammarskrivare. I varje fall kan man göra ett utbyte och placera kammarskrivare, där sådana verkligen behövas och sedan använda tullkontorister på de andra ställena.

Om nu tullens arbete på detta sätt växer år efter år, men man icke vill släppa till personal, så är det icke underligt, om man ute i landet på något sätt börjar

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

visa sitt intresse för de statsinkomster, som inflyta genom tullverket. Vi få komma ihåg att dessa människor, som skola betala sina dryga tullavgifter, bli extra beskattade genom att nödgas använda alltför lång tid för att få dessa ärenden utträttade.

Det har föreslagits från generaltullstyrelsen, och även motionsvägen, att man vid detta verk liksom vid andra verk skulle anslå ett mindre belopp till stipendier åt tjänstemän av högre och lägre grad för att bereda dem tillfälle att i andra länder och på andra platser studera tullväsendets organisation. Utskottet har med fullkomlig tystnad förbigått detta och icke sagt något om den saken. Detta beror kanske därpå, att man hyser samma uppfattning som en av statsutskottets ledamöter hade, då han yttrade till mig, att den saken »kan man väl förstå utan att ha sett hur det går till på andra håll». Men det är här som på andra områden, rationaliseringen tränger sig fram, och då är det nyttigt för tullpersonalen att ha fått se mer än sin egen mammas gata. Jag tror det vore till gagn för tullverket, om personalen någon gång finge tillfälle att se hur arbetet bedrivs i andra länder och vid andra tullstationer. Saken är icke här omnämnd och det är väl inte mycket att göra åt den i år, men den bör väl komma fram på ett eller annat sätt.

Då nu, herr talman, utskottet icke gjort vad jag i min motion i all blygsamhet begärde, nämligen räknat ut, vad ett bifall till min motion, helt eller delvis, skulle komma att kosta, så kan jag av den anledningen inte göra något yrkande om bifall till min motion. Jag vill emellertid uttala den förväntan, att man till nästa år icke blott ser till att ordinarie befattningar inrättas för den personal, som alltför länge fått gå som extra — i tullen ha tjänstemännen nämligen fått gå extra så länge, att det blivit en visa i hela landet, att man icke gjort rättvisa åt dessa extra och gjort dem till ordinarie — utan även att man utökar personalen i sin helhet i den utsträckning, som verkligen behövs för att sköta detta verk. Jag skall icke göra något yrkande, och jag avstår därifrån så mycket hellre, som både jag och personalen vid tullen ha den förhoppningen, att den chef, som tullverket nu fått, nog kommer att driva igenom att detta verk får en tillräcklig personal även om det skulle sitta en regering och en finansminister, som icke tager någon hänsyn till vad chefen för tullförvaltningen begärt. Jag har således, herr talman, icke något yrkande.

I detta yttrande instämde herr *Höglund* i Göteborg.

Herr *Schött*: Herr talman! Ser man på Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag till nya ordinarie tjänster inom tullverket, så finner man, såsom den föregående ärade talaren har framhållit, att Kungl. Maj:t och utskottet företagit en högst avsevärd nedprutning i fråga om vad generaltullstyrelsen föreslagit. Sålunda ha de av tullstyrelsen begärda 20 nya kammarskrivartjänsterna strukits, av föreslagna 12 tullkontrollörtjänster har halva antalet fallit bort, av 50 tulluppsyningsmanstjänster hava upptagits endast 25, av 89 tillsyningsmanstjänster endast 50, o. s. v.

Den, som icke är vidare insatt i tullförhållandena, kan lätt få den uppfattningen att generaltullstyrelsen skurit till i växten, men så är ingalunda förhållandet. Som bevis härpå och på hur arbetsbördan inom verket ökats under de senare åren, ber jag få nämna, att fartygstonnaget för direkt från utrikes ort inkommande fartyg ökats sedan 1925 med 34 %, att tulltaxerade varuposter, som år 1925 utgjorde 1,584,599, uppgingo 1929 till 2,097,161, d. v. s. visade en ökning av 32 %.

Under samma tid har den ordinarie personalen, som år 1925 uppgick till 2,272 man, ökats till 2,814 man, d. v. s. med 42 man, men samtidigt har den icke ordinarie personalen nedgått från 1,025 man till 993 man, d. v. s. minskats

med 32 man, så att hela personalantalet alltså sedan 1925 ökats med allenast 10 man, d. v. s. med $\frac{1}{4}$ %, som synes en högst obetydlig personalförstärkning i förhållande till det med över 30 % ökade arbetet.

Vad angår Kungl. Maj:ts och utskottets föreliggande förslag till nya ordinarie tjänster, så innebär detta visserligen en ökning med 189 dylika tjänster, motsvarande ej fullt 7 % av det nuvarande antalet, men å andra sidan har förslagsanslaget till avlöningar åt icke ordinarie befattningshavare minskats med 300,000 kronor, ett belopp, som skulle täcka kostnaderna för avlöningar till omkring 130 icke ordinarie befattningshavare. Det personaltillskott, som vid bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle tillföras tullverket, torde därför kunna uppskattas till endast omkring 60 man, motsvarande knappt 2 % av hela personalantalet för år 1929.

Att tullstyrelsens förslag undertecknats av en chef, som av Kungl. Maj:t tillsatts såsom besparingssakkunnig, borde, såsom i herrar Lovéns och Höglunds motion framhålles, ha varit en god borgen för att nödig sparsamhet iakttagits vid uppgörande av tullstyrelsens förslag. Kammarens ledamöter kunna också vara fullt förvissade om, att nämnda förslag så grundligt blötts och stötts, att det endast innefattade vad behovet oundgängligen krävde, d. v. s. varit ett minimiförslag, som icke tålde vid några prutningar.

Helt naturligt skulle jag för min del därför helst velat yrka bifall till tullstyrelsens förslag, men i det läge frågan kommit, anser jag detta lönlöst och har nu endast velat fästa uppmärksamheten på saken, för att det möjligtvis må tagas hänsyn till detta förhållande vid vederbörandes framtida behandling av tullstaten.

Det är dock till sist en liten och från budgetsynpunkt mycket obetydlig fråga, som jag ber att få beröra, i förhoppning att härutinnan möjligen må kunna åstadkommas en välbehörlig ändring. I herr Forssells motion nr 302 vid årets riksdag heter det bl. a.:

»I ovanberörda proposition redogöres å s. 118 för ett generaltullstyrelsens förslag om visst anslag till stipendier åt tulltjänstemän för studieresor i utlandet. Detta förslag har emellertid icke förordats av departementschefen.

Utöver vad generaltullstyrelsen anfört såsom stöd för det ifrågavarande förslaget vill jag framhålla, att de i organisatoriskt hänseende med tullverket jämförbara kommunikationsverken samtliga disponera över anslag för här berörda ändamål, nämligen postverket 20,000 kronor, telegrafverket 10,000 kronor och statens järnvägar 9,400 kronor. Med hänsyn härtill torde det vara skäligt, att även åt tullverkets tjänstemän beredes någon förmån. Beträffande anslagets storlek torde detta böra för tullverkets vidkommande sättas till minst 3,000 kronor.»

Ett dylikt anslag förordades också på sin tid mycket varmt av 1914 års tullkommission. Jag ber att få erinra om, att i denna kommission sutto sådana insiktsfulla och för stor organisationsförmåga kända män som förutvarande generaldirektören vid statens järnvägar Pegelow och den här i kammaren högt skattade bankofullmäktigen Erik Agabus Nilson, för att nu icke tala om herrar Röing och Hamrin, vilka båda på grund av sitt yrke ofta komma i kontakt med tullverket och vilka förskaffat sig en ingående kännedom om tullförhållanden. Jag tycker, att deras uttalande bort väga mycket tungt vid avgörandet av denna fråga.

För min egen del anser jag, att anslaget har sin stora betydelse, ty studierna i utlandet komma att åt tullverket skänka nya uppslag, som komma att bli till gagn icke minst för den trafikerande allmänheten.

Nu kan man visserligen i herr finansministerns strykande av detta anslag se ett slags förtroendevotum åt tullkåren, ett erkännande av att den fungerar så väl, att vad som behövs för post-, järnvägs- och telegraftjänstemännen

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

är överflödigt när det gäller tulltjänstemännen. Men den mer eller mindre berättigade kritik, som man allt emellanåt får läsa i pressen, pekar åt ett helt annat håll. Och tulltjänstemännen själva anse som *en* man, att det skulle bli till stor nytta för tjänsten, om lämpliga tjänstemän av olika grader finge i utlandet studera tullförhållanden. Det skulle säkert skänka en frisk fläkt åt tullverket, om dylika studieresor kunde komma till stånd.

Då jag för ett tiotal år sedan tillhörde 1914 års tullkommission, samtalade jag vid ett tillfälle med en ledamot av denna kammare, som särskilt representerade sjöfarten. Jag nämnde då för honom, att man inom kommissionen tänkte på att modernisera här och var inom tullverket. Han yttrade då till mig: »Nej, för ingen del, tullverket bör icke moderniseras, det skall vara gammalmodigt. Jag har seglat på de flesta länder, och nästan överallt där jag farit fram, har tullväsendet varit gammalmodigt ordnat.»

I förhoppning att kammarens ledamöter icke dela den åsikten, utan i stället vilja ha ett modernt, tidsenligt tullverk, ber jag få yrka bifall till den del av herr Forssells motion, som avser det av generaltullstyrelsen begärda anslaget på 3,000 kronor till stipendier åt tulltjänstemännen för studieresor i utlandet.

Herr Nygren: Herr talman! Båda de föregående talarna ha uttalat den åsikten, att tullverket har behov av utökad personal för att rätt kunna betjäna trafikanterna. Jag vågar för min del icke uttala någon bestämd åsikt härutinnan, men jag vill erinra därom, att samma synpunkt vid olika tillfällen kommit till uttryck från näringsidkarhåll. Hur det nu må förhålla sig med den saken, ett torde väl vara säkert, nämligen att tullverkspersonalens arbetsbörda är mycket tryckande; och under sådana förhållanden borde det ju vara en angelägen uppgift att tillse, att de författningar och stadganden, som denna personal har att rätta sig efter vid utförandet av sitt arbete, icke äro sådana, att de vålla onödigt besvär och därmed olägenheter för trafikanterna. Om man litet närmare studerar den tullstadga, som antogs av riksdagen 1927, så måste man, när man kommer till vissa paragrafer i den stadgan, säga sig, att de bestämmelser, som där återfinnas, te sig, minst sagt, en smula underliga. Jag skall be att för kammarens ledamöter få föredraga två av dessa paragrafer, nämligen §§ 157 och 158, i vilka det stadgas om anståndstid, respektive anståndspenningar. I § 157 heter det på följande sätt: »Betaling av tull och annan införselavgift eller bortförande från allmänt upplagsställe av gods, som finnes under tullverkets tillsyn ävensom i förekommande fall av intagning av gods i tullagerlokal eller transportmedel, må icke uppskjutas längre tid än 30 dagar från dag, som i 168 och 169 §§ sägs.

Uppskov må dock förekomma under högst en tid av 75 dagar i fråga om betalningen vid betalning från tullnederlag, såvida tullen för det gods, som upptagits i den för förtullningen angivna varuanmälan, uppgår till sammanlagt minst 400 kronor.» Här medgives alltså en kredittid av 75 dagar. Men i följande 158 § låter det på detta sätt: »Därest betaling av tull och annan införselavgift eller bortförande från allmänt upplagsställe av gods, som finnes under tullverkets tillsyn eller intagning av gods i tullagerlokal eller transportmedel icke äger rum sist å femtonde dagen före den dag, då förpliktelsen senast skall fullgöras, skola för varje dag efter förstnämnda dag, varunder uppskov förekommer, anståndspenningar erläggas motsvarande» o. s. v. Här stadgas sålunda, herr talman, först i 157 § att anståndstiden är 75 dagar; men i den följande paragrafen få vi klart för oss, att betalning måste ske senast femtonde dagen före den dag, då förpliktelsen senast skall fullgöras och att man i annat fall får erlägga anståndspenningar för varje överskjutande dag. Jag måste bekänna, att jag har rätt svårt att förstå det fina i den kråk-

sången. Jag kan icke förstå, varför det icke likaväl skulle kunna stadgas 60 dagar eller helst två månader på en gång. Varför först *giva* 75 dagar och sedan *ta tillbaka* femton dagar? Att dessa stadganden välla åtskilliga svårigheter förstår man därav, att en hel del importörer haft mycket svårt att tyda förordningen. Jag har mig också bekant, att gamla tränade tulltjänstemän gått bet på den uppgiften.

Om man t. ex. skall räkna ut huru lång anståndstid, som skall beviljas och när anståndspenningar skola börja beräknas, måste man först räkna 75 dagar framåt. Skulle det då slumpa sig så, att den 75:e dagen infaller på en söndag eller helgdag, utgår fristen först nästa söckendag. Sedan skall man gå tillbaka femton dagar, och under ogynnsamma förhållanden kan det ju då inträffa att den dag man då får fram också är en helgdag. I så fall får man gå till den föregående söckendagen, vilket är i strid med all affärskutym.

Var och en förstår ju att tulltjänstemännen sålunda måste sitta med almanackan i handen för varje gång en sådan räkneoperation skall göras, under det att, om en bestämd anståndstid vore fastställd, sådant skulle kunna undvikas.

Jag har hört berättas, att en kinesisk ämbetsman på sin tid avlade besök i vårt land och där studerade bl. a. våra olika ämbetsverk. När han kom hem till sitt land igen, lär han emellertid ha förklarat, att det egentligen endast var ett verk han fann riktigt trevligt, och det var tullverket. Jag är övertygad om att om den gode kinesen fingo läsa vissa §§ i 1927 års tullstadga, skulle han bli mycket belåten. Men lika övertygad är jag, herr talman, att dessa bestämmelser och stadganden icke passa ett praktiskt västerland och modernt svenskt affärliv.

Jag har tillåtit mig att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden, och jag vågar vädja till herr finansministern att han ägnar dessa synpunkter en välvillig uppmärksamhet.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Dahl**: Den siste ärade talaren väntar väl knappast något direkt svar på de erinringar, som han här nyss framförde, men jag kan försäkra att vad på mig kan ankomma skola dessa synpunkter föras vidare och ägnas uppmärksamhet.

Då de föregående talarna icke framställt yrkanden på annat än bifall till utskottets förslag kan jag givetvis fatta mig kort. Med anledning av herr Lovéns förmenande, att jag icke skulle ägnat tillräckligt beaktande åt generaltullstyrelsens krav, vill jag försäkra honom och kammaren, att jag har ägnat denna anslagsfråga det mest sorgfälliga övervägande. Det är riktigt, som den ärade talaren erinrade, att generaltullstyrelsen krävde för den lokala tullförvaltningen icke mindre än 231 nya platser. När jag fick denna katalog över nya platser och summerade ihop de anslagskrav, som därav skulle följa, så kunde jag givetvis icke ställa mig annat än ytterligt tveksam, isynnerhet mot bakgrunden av riksdagens uttalande 1928, då man underströk, att man förväntade att inom närmaste tiden ingen ytterligare personalökning inom tullverket skulle förekomma.

Då jag är i avsaknad av personlig erfarenhet angående behovet av denna utökning av personalen, måste jag lita till de överväganden, som vid samråd med sakkunniga kunde framkomma. Självfallet var den förste man, som jag vände mig till, chefen för tullverket, och det var först sedan jag efter ingående samråd med honom kommit till den uppfattningen, att man icke genom en sådan nedprutning, som jag avsåg, skulle avvisa det närmaste oundgängliga behovet av arbetskraftens utökande, som jag beslöt mig för att på detta sätt beskära anslagskravet. Det är alldeles givet att, hur man än ordnar med uppsättningen av tulltjänstemän kan det alltid inträffa att några varuemettagare komma att bli utsatta för ett visst dröjsmål vid tullbehandlingen, som

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

för vederbörande verkar irriterande. Men jag tror icke, att det går för sig att tillmäta denna personalorganisation så, att man alltid tillgodoser toppbelastningen. Det måste finnas ett visst utrymme där, och man måste tolerera en viss risk, att vid enstaka tillfällen betjäningen icke blir fullt så snabb, som önskat skulle vara. När jag ställer emot generaltullstyrelsens förslag på utökning av 231 nya tjänstemän motionärens och hans medmotionärs yrkande på en utökning med 378 tjänster, så ser man ju, hur ytterst svävande och olika anspråken ställa sig på denna punkt. Jag förmodar, att herr Lovén anser att hans motion syftar till tillgodoseendet av det verkliga och riktigt bedömda behovet, och att han således är ganska otillfredsställd med generaltullstyrelsens förslag. Jag tror, att man får söka sig fram på den vägen, som Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet för sin del godtagit.

Vad beträffar det lilla anslag, som herr Schött särskilt berörde, så är det ju av ytterst ringa ekonomisk betydelse. Det var närmast av principiella skäl, som jag för min del kom till det slutet, att man icke borde taga upp beloppet. Jag kan icke medgiva att tulltjänstemännen stå i analog ställning med befattningshavarna vid kommunikationsverken. Skulle emellertid kammaren på denna punkt intaga en annan ståndpunkt, så inte vill jag för min personliga del missunna tulltjänstemännen detta anslag, som för budgeten är av ytterst ringa betydelse. Jag hoppas emellertid att kammaren vill godtaga Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Jansson** i Falun: Jag skall säga ett par ord med anledning av det yrkande, som framställts av herr Lovén i fråga om stipendier till tulltjänstemän.

Vi ha inom statsutskottet och speciellt inom dess tredje avdelning icke kunnat vara med om att tillstyrka motionen i det avseendet just därför att de stipendier, som tidigare ha utgått till vetenskapsmän och en hel del andra personer inom statsförvaltningen vid vissa tillfällen indragits och ännu icke utgå i den utsträckning, som de tidigare ha utgått med. Följaktligen ansågo vi, att det icke var försvarbart att nu införa nya grupper av befattningshavare till erhållande av stipendier. Detta är orsaken till, varför vi avstyrkt ifrågavarande motion.

Jag ber således, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Wohlin**: Jag skall endast säga några ord i anledning av vad som yttrats angående det lilla anslag, som här är föreslaget såsom reseunderstöd till befattningshavare i detta verk. Jag fattade herr finansministern så, att han av skäl — som jag icke närmare hörde — ansågo en skillnad föreligga mellan å ena sidan vissa andra verks befattningshavares behov av upplysning och erfarenhet i utlandet samt detta verks befattningshavares motsvarande behov. Jag tror knappt att, så som den moderna tiden är gestaltad, den skillnaden låter sig uppehålla. Det finnes på tullväsendets område icke blott många organisationsspörsmål, som skulle kunna med fördel studeras i utlandet. De lärdomar, som därav skulle kunna dragas, skulle komma oss tillgodo i form av nedbringande av kostnaderna för organisationen inom tullverket, ifråga om förenklingar av skilda slag och i fråga om begränsningen av det mycket omfattande skrivarbete, som förekommer. Även på andra områden, såsom t. ex. på tullbehandlingsområdet, skulle nog många värdefulla erfarenheter kunna vinnas genom att man utskickade lämpliga personer bland befattningshavarna på sådana studieresor. Kammaren har ju vid mångfaldiga tillfällen beviljat sådana anslag åt olika kårer och olika grupper med, som jag tror, i stort sett gynnsamt resultat. Jag ber att få på det livligaste vädja till kammaren, om

icke kammaren med bortseende i övrigt från vad som här förekommer och om vilket jag icke nu vill yttra mig, skulle vilja behjerta denna sak. Finansministern förklarade, att han personligen — om jag fattade honom rätt — icke skulle erfarå någon som helst känsla av otillfredsställelse, om denna lilla summa beviljades. Jag ber således att få tillstyrka bifall till herr Lovéns motion, i vad denna avser detta anslag på 3,000 kr., som här är före.

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

Herr Lovén: Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet sade, att chefen för tullverket vid förhandlingarna skulle ha medgivit, att han kanske skulle kunna låta sig nöjas med det antal tjänstemän som statsrådet ville föreslå inför riksdagen. Jag får säga, att om den mannen prutar av 100 tjänstemän med detsamma, så är det naturligtvis svårt för statsrådet och riksdagen att taga honom på allvar. Jag tror, att den, som känner till den generaldirektör, som då satt, och hans sparsamhet i statsförvaltningen, vet, att han nog icke gick in för flera tjänster än som behövas i tullverket. Hur det sedan skall komma att gå är icke gott att veta, men han stod kanske redan i begrepp att lämna tullverket och tänkte kanske: efter mig syndafloren — det blir väl nästa generaldirektörs uppgift att söka reda sig med ett mindre antal tjänstemän än den föregående generaldirektören föreslagit. Herr statsrådet fick emellertid sin vilja fram och kom med detta förslag till riksdagen.

Sedan nämnde herr statsrådet, att jag föreslagit flera nya tulltjänstemän än generaltullstyrelsen gjort. Ja, det är riktigt, men jag har till utskottet lämnat motivering för varje ny föreslagen plats, och denna motivering har lämnats av tjänstemän, som äro inne i inte bara tullverkets mysterier utan i dess praktiska arbete. Jag vill fortfarande uttala den förhoppningen att den nuvarande generaltulldirektören till nästa år icke skall låta pruta med sig redan på förhand utan vidhålla det förslag, som han kommer med ända fram till riksdagen, om jag så får säga.

Beträffande detta lilla stipendiebelopp å 3,000 kronor så är det rätt underligt att höra de skilda meningarna om, varför inte frågan kommit fram till riksdagen. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet säger, att han inte anser att tulltjänstemännen stå i samma ställning i fråga om behovet av studier för sin tjänst som kommunikationsverkens tjänstemän. Det kan ju vara statsrådets mening. Den meningen har dock till fullo gendrivits av herr Wohlin. Intressantare är den mening som herr Jansson i Falun företräder: därför att inte alla vetenskapsmän ha fått alla de stipendier de vilja ha, kan man inte ge stipendier åt tullverkets tjänstemän. Den dag herr Jansson i Falun är beredd att tillstyrka alla de stipendier för vetenskapsmän, och även vetenskapsmän inom citationstecken, den dagen randas nog ej. Då skulle det nog bli fråga om ett anslag så stort, att herr Jansson i Falun skulle baxna för ett mindre. Jag tror, att så många stipendier utdelas till vetenskapsmän i vårt land, att vetenskapen kan något så när hålla sig å jour med vad som sker i utlandet. Nu vill jag inte säga, att tullverket skötes kinesiskt, men om en kines komme till tullen här och finge springa tre kvarts dag för att få ut ett litet paket, dragande en avgift av 12 eller 15 öre, då undrar jag om han inte skulle finna det lättare att resa till Köpenhamn och få med sig paketet därifrån i fickan än att springa hela dagen i tullverket för att göra sin skyldighet till staten. Jag tror, att det skulle gagna tullverkets tjänstemän av såväl högre som lägre grad, om några av dem finge komma ut och se hur arbetet skötes i andra länder och komma hem med lärdomar och impulser, så att sedan proceduren i tullverket kunde göras i någon mån lättare för såväl tullverkets tjänstemän som trafikanterna.

Jag yrkar, herr talman, bifall till förslaget beträffande de 3,000 kronorna.

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Det låter som om statsutskottets tredje avdelning icke alls skulle ha beaktat att även tullverkets personal skulle behöva komma ut och lufta på sig en smula. Så är det icke, men vi ha trott, att vi skulle bida tiden och se, vad som komme att ske i tullverket efter det verket fått en ny generaldirektör. Vi ansågo inte, att det var så förfärligt bråttom. Den nye generaldirektören är en man, som är berest och vet vilken nytta man har av att på resande fot studera åtskilliga saker och ting. Jag tror, att vi kunna med mycket god ro bifalla utskottets förslag och Kungl. Maj:ts framställning. Det lär icke gå någon nöd på tullverket, ifall det icke kan få dessa stipendier just nu.

Om jag här skulle taga upp en debatt med herr Lovén om vilka det skulle vara mest nödvändigt att lämna stipendier åt, skulle det draga ut ganska långt på tiden. För övrigt saknar jag kompetens att sakligt föra den debatten. Jag har emellertid hört av personer inom statsutskottet, vilka sitta på den avdelning, som behandlar sådana saker, som ligga vetenskapen nära, att det nog är av mycket stor vikt, att t. ex. en språklärare får resa ut till det land, där det språk talas, i vilket han undervisar, så att han kan få höra det talas av det landets folk. Det inser jag, fastän jag icke har egen erfarenhet på området. Jag stöder mig därvid på auktoriteter; det kan man få göra i vissa fall. Jag tror dock, att generaldirektören för tullverket kan lugna sig till nästa år, då vi få titta på saken, ifall vi leva och träffas.

Herr **Lovén**: Herr talman! Jag vill bara konstatera, att herr Jansson i Falun å tredje avdelningens vägnar nu hittat på ett nytt skäl, som icke kom fram förra gången: att han vill känna hur den nye generaldirektören ställer sig nästa år. Jag tror, att tredje avdelningens ärade ordförande haft tillfälle att här i kammaren mycket väl inhämta den nya generaldirektörens åsikt, då denne ju varit här i kammaren varje plenum ända sedan han blev utnämnd.

Herr **Schött**: Herr talman! När jag hörde herr Janssons i Falun yttrande, erinrade jag mig, vad en gammal lantmannarepresentant i denna kammare, hemma i Småland, en mycket framstående riksdagsman förresten, som varit ledamot av både konstitutionsutskottet och statsutskottet och som några år därefter blev statsråd, sade till mig, då jag talade med honom om ett betänkande, som 1900 års tullkommission framlagt. »Ja», sade han, »jag skall säga kammarskrivaren en sak, och det är, att det är få frågor som vi stå så främmande för i allmänhet inom riksdagen som just frågor om tullverket. Posten, järnvägen och telegrafan ha vi beröring med, men se tullverket, det känna högst få av oss till, så här behövs ett mycket kraftigt upplysningsarbete.» Det var i början på 1900-talet han yttrade detta till mig, och jag har haft otaliga tillfällen sedan dess att få belägg för sanningen av hans påstående. Jag skall dock endast nämna ett!

Då 1910 års lönereglering förekom i riksdagen, var Olof Jonsson i Hof ordförande på tredje avdelningen. Han hade lovat mig, att avdelningen skulle göra ett besök i tullpackhuset här i staden för att där något studera förhållandena. Av en ren tillfällighet kom jag att vara hemma hos den, som ordföranden hade nämnt som den mest inflytelserika på avdelningen, då det kom meddelande i telefon, att avdelningens medlemmar skulle samlas nere i tullpackhuset. Han frågade, om jag ville göra sällskap och det ville jag naturligtvis gärna. Då vi inträffat i packhuset, fick jag på min lott att följa den nämnde statsutskottsledamoten. När vi då kommo fram till — jag minns det mycket livligt, fastän det ju är många år sedan — den expedition som kallades för 'värdet', höll en packhuskarl på att slå upp en låda. Då säger den inflytelserike statsutskottsledamoten: behöver man slå upp en låda för att förtulla den?

Ja, vi får väl se, svarade jag. Nu fogade slumpen, att det var en mycket givande låda, det var nämligen en s. k. HP-låda från Köpenhamn, innehållande till ungefär 50 olika rubriker hänförliga varor. Lådan plockades upp, och det visade sig, att det fanns bl. a. knappar, glas-, metall-, sammansatta och av silke, snören andra slag och silkesnören, planschetter, bijouterier, nålar o. s. v. Det blev omkring 50 rubriker. Innan vi skildes hade nämnde riksdagsman fått en helt annan uppfattning av vad egentligen tulltaxering, som det numera heter, innebär än den han hade förut.

Jag har nämnt detta endast för att påvisa hur främmande i allmänhet riksdagens ledamöter stå till förtullningsarbetet och tulltjänsten i allmänhet. Det kan naturligtvis inte vara mer än en åsikt om den saken, att det skulle göra gott, i fall några tulltjänstemän, lämpliga tulltjänstemän av olika kategorier, kunde få se sig om och komma hem med litet friska fläckar utifrån.

Det heter nu från avdelningsordförandens sida, att man kan vänta. Ja, 1914 års tullkommission föreslog det. Nu ha vi väntat och väntat. Jag vill dessutom med anledning av herr Janssons yttrande påpeka att det här icke är fråga om att göra tulltjänstemännen en tjänst genom att bevilja det omdebatterade anslaget till studiestipendier, ty det bleve ju både först och sist till gagn för trafiken. Det är med anledning därav jag yrkar bifall till detta anslag på 3,000 kronor.

Herr Wohlin: Endast ett par ord! Jag är övertygad om att om utskottsavdelningens ärade ordförande närmare tagit kännedom om det kvalificerade arbete som tulltaxeringen innebär och om den kolossalt ökade arbetsbörda, som icke minst i år till följd av den nya tulltaxan vilar på tullbehandlingsavdelningen inom generaltullstyrelsen och dess tjänstemän och om det stora arbete, som pågår i tullverkets centrallaboratorium för klassificering av allehanda svårbedömbara artiklar, han skulle erkänna, att utrikes studieresor — lämpligt anordnade och uppdragna åt lämpliga befattningshavare — redan nu och i synnerhet nu äro synnerligen behöfliga. Vi ha ju från den 1 januari i år fått den nya tulltaxan, som påfordrat mycket ökat arbete för tullstyrelsen. Det sitter en kommitté — 1928 års tulltaxekommitté — som, efter vad jag hört, säges komma att inom de närmaste åren framlägga förslag till en ytterligare reviderad svensk tulltaxa och det blir ett förslag som med säkerhet kommer att bereda tullstyrelsen ett mycket stort arbete vid granskningen av alla dess detaljer. Jag tror, att det är god sparsamhet att utrusta tullverket med befattningshavare, som även i utlandet inhämta erfarenheter och insikter om dessa och andra frågor. Jag tror, att om kammarens ledamöter skulle närmare sätta sig in i vad detta lilla anslag på 3,000 kronor betyder, kammaren nog skulle finna, att det vore med god sparsamhet förenligt att bevilja detta lilla anslag. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till begäran om detta anslag.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag kan icke uraktlåta att säga ett par ord i anledning av generaltulldirektörens uttalande, att arbetet i tullverket blivit komplicerat genom den nya tulltaxan. Hur var det när förslaget till ny tulltaxa förelåg till behandling? Det var ju meningen, att tulltaxan skulle förenklas för att arbetet därigenom skulle bli lättare för dem som skulle utföra det. Jag vet icke hur detta kan rimma. Jag har den uppfattningen och det har sagts mig, att tulltaxan blivit förenklad, men jag tror, att man kan titta på tulltaxan en gång till, undersöka, om man inte genom ytterligare förenkling skulle kunna nedbringa kostnaderna högst väsentligt för förtullningen av vissa varor. Det har sagts mig, och det har en av talarna framhållit nu också, om jag inte hörde fel, att det i fråga om vissa varuslag fordras en

Ang. tull-
verket.
(Forts.)

stor varukännedom vid tulltaxeringen, därför att tullen i vissa fall utgår efter varans vikt och kvalité och icke efter dess värde. Jag skulle vilja vädja till generaltulldirektören att titta på sådana saker. Det finns kanske möjlighet att få fram bestämmelser för fastställande av tullavgifter, som göra att arbetet blir enklare och att personalminskning kan vidtagas i stället för att man nu är från år finner, att personalökning måste ske i tullverket.

Herr **Wohlin**: Herr talman! Jag har icke yttrat mig om personalökningsfrågan utan endast om anslaget för studieresor. Den nya tulltaxan har i hög grad underlättat tulltaxeringsarbetet för tullförvaltningarna, men det är givet, att vid övergången till en ny tulltaxa tulltaxeringsärendena inom generaltullstyrelsen måste svälla under en viss tid. Det är icke minst då viktigt, att vid avgörandet av dessa frågor — d. v. s. till vilken rubrik i den nya tulltaxan man skall hänföra en viss artikel — hava erfarenheter även från utlandet. Mitt anförande inskränkte sig — ehuru jag kunde ha mycket att säga även om personalfrågorna — till frågan om detta stipendieanslag å 3,000 kronor, som jag fortfarande tror, att det vore synnerligen välbetänkt att acceptera.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till samma hemställan med det tillägg, som under överläggningen föreslagits av herr Schött; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Jansson i Falun begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18 av utskottets förevarande utlåtande nr 7 med det tillägg, som under överläggningen föreslagits av herr Schött, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. kost-
nader för årlig
taxering.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 22*, angående anslaget till kostnader för årlig taxering, begärdes ordet av

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Dahl**, som anförde: Herr talman! Statsutskottet har ju genomgående med mycken välvilja behandlat

finansdepartementets huvudtitel. Det är egentligen endast vid denna punkt som en jämkning har vidtagits. Jag skall be att få yttra några ord i frågan.

Som kammaren har funnit, har propositionen upptagit en ökning av detta anslag från 3,200,000 till 3,500,000 kronor. Utskottet har stannat vid en ökning på 200,000, alltså 3,400,000. Något egentligt skäl har utskottet icke anfört utan endast anmärkt, att utskottet finner en ökning under två budgetår på 700,000 kronor vara alltför hög. Jag nekar inte till, att så kan tyckas vara förhållandet, men om man undersöker anledningen till detta ökade krav från Kungl. Maj:t, torde man enligt min mening finna, att det föreligger skäl för det förhöjda anslaget.

Som var och en av herrarna, som ha sysslat med taxeringsarbete, säkerligen av egen erfarenhet känner, har arbetet både kvantitativt och kvalitativt alldeles ofantligt ökats. Det föreligger inom departementet framställningar från 17 länsstyrelser, inkomna under sommaren förlidet år, där dessa myndigheter bevekligen anhålla om väsentlig ökning av arvodena för taxeringsnämnsordförandena. De försäkra, att det blir inte möjligt att få kvalificerade personer att i fortsättningen åtaga sig detta uppdrag med mindre arvodena väsentligt höjas. Man framhåller där, hur inom vissa distrikt arbetet ökats med över 50 procent. Det är också klart, när man beaktar den utvidgning av taxeringsnämnsordförandenas arbetsområde som skett genom den nya skattelagstiftningen, att en ökning av deras arbetsbörda måste uppkomma. Här har tillkommit, som herrarna veta, hela det tidsödande sysslandet med skogsbeskattningen, likaså har uppgiftsskyldigheten i flera avseenden väsentligt ökats, och skyldigheten att utsända anmaningar har också vidgats.

När propositionen avfattades, kunde man ännu icke överblicka hur anslaget för innevarande år i själva verket skulle ställa sig. Nu, sedan ifrån länsstyrelserna ha inkommit uppgifter angående de s. k. »övriga kostnaderna», kan man fastställa, att detta års anslag kommer att överskridas med nära 300,000 kronor. Anslaget är, som herrarna erinra sig, 3,200,000 kronor. Kostnaderna uppgå enligt nu vunnen upplysning till 3,490,000 kronor. Det är sålunda ett överskridande på detta område på omkring 300,000 kronor, och kostnaderna uppingo nästan jämnt till det belopp som begärts för nästa år. Då har här i alla fall ej kunnat fullt tillgodoses den ytterligare ökning av ersättningen för den kvalitativa utökningen i arbetet, som länsstyrelserna i fjol begärt.

Således, även om man håller sig till samma grunder för tilldelning av kostnadsersättning, som tillämpades förlidet år, behövas verkligen de 3,500,000 kronor, som Kungl. Maj:t här har äskat. Då nu riksdagen vid upprepade tillfällen erinrat om den synnerliga önskvärdheten av att räkna upp förslagsanslagen till deras verkliga belastning, så hoppas jag, att kammaren skall finna, att det är skäl för att bevilja det högre beloppet, 3,500,000 kronor. För tredje avdelningen, som behandlat denna proposition förberedelsevis, ha ju dessa siffror, som jag nämnt, icke kunnat vara bekanta, eftersom de inte ens varit kända för departementet förrän under de senaste dagarna, men jag hoppas tredje avdelningens ärade ledamöter, då de nu få kunskap om att belastningen av detta års anslag går till vad här begäres för nästa år, nämligen 3,500,000 kronor, icke finna annat än att det är fog för att Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt vinner bifall.

Jag tillåter mig, herr talman, uttala den förhoppningen, att kammaren vill godkänna Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. kostnader för årlig taxering.
(Forts.)*

Ang. kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Härpå föredrogs *punkten* 38, angående anslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Därvid yttrade:

Herr **Ekman**: Herr talman! Det statliga besparingsarbetet har med stort skäl tilldragit sig riksdagens uppmärksamhet. Åtgärder ha vidtagits vid olika tillfällen, dels av riksdagen genom självständiga initiativ, dels av olika regeringar för att söka få ett effektivt besparingsarbete i gång. År 1926 tillsattes i det avseendet en särskild kommitté, kallad 1926 års besparings-sakkunniga. Som direktiv vid kommitténs tillsättning uttalades, att allvarliga försök borde göras att över hela linjen nedbringa kostnaderna för administrationen till vad som kunde anses vara oundgängligen erforderligt. I den mån så utan äventyrande av arbetets effektivitet läte sig göra, borde tjänster indragas samt dyrare arbetskraft utbytas mot billigare. Praktiska uppslag till arbetets förenkling borde tillvaratagas i all den utsträckning, som kunde visa sig lämplig och möjlig. Denna kommitté utförde under tiden närmast därefter ett sådant besparingsarbete beträffande en hel del verk och inrättningar. Generaltullstyrelsen, riksräkenskapsverket, medicinalstyrelsen, statens provningsanstalt, lantbruksstyrelsen, kammarkollegium, socialstyrelsen, statistiska centralbyrån m. fl. undergingo på den tiden granskning, ibland med mera betydande, ibland med mindre resultat men i regel likväl med åtskilliga besparingar till följd. År 1927 tillsattes ytterligare en besparingskommitté, som skulle ha sin uppmärksamhet särskilt inriktad på verkstads- och byggnadsfrågor. I det avseendet underkastades telegrafverkets verkstad samt mynt- och justeringsverket en granskning, varjämte också i fråga om en hel del byggnadsfrågor en revision försiggick, en revision, som på åtskilliga punkter medförde betydande besparingar. Den 31 december 1928 blev emellertid denna organisation såsom icke fullt lämplig och effektiv avlöst av en annan, i det att Kungl. Maj:t då tillkallade ett antal sakkunniga, betecknade såsom ekonomisakkunniga, vilka skulle fortsätta detta statliga besparingsarbete. Jag uttalade vid den omedelbart därefter sammanträdande riksdagen den meningen, att det vore tvivelaktigt, huruvida därigenom någon fördel skulle vinnas, huruvida en större effektivitet skulle erhållas genom den nya form, som valts, och de nya personer, som tillsatts, än genom de båda tidigare kommittéerna. Emellertid var man på den tiden mycket förhoppningsfull, att ett effektivt besparingsarbete skulle följa.

När jag läste årets berättelse om vad i riket sig tilldragit, fann jag, att den verksamhet, som utförts, ingalunda ägde någon större omfattning och framför allt ur besparingssynpunkt måste anses vara skäligen värdelös. I denna berättelse angavs emellertid, att med ett enda undantag denna besparingsverksamhet skulle fortsättas. Sedermera har man genom meddelanden i tidningarna förnummit, att förutom de redan förut avgångna ytterligare ett par av de tillkallade ekonomisakkunniga av sagt sig sina uppdrag. Och nu kvarstå, såvitt jag känner, endast ett par, som haft sin verksamhet särskilt inriktad på marinförvaltningen och vad därmed sammanhänger. Eljest kan jag icke finna annat än att det i december 1928 igångsatta granskningsarbetet egentligen förolyckats, och jag vet inte, huruvida någon motsvarande verksamhet för närvarande pågår.

När vi emellertid nu kommit till det anslag, som väl skall omfatta kostnaderna för detta besparingsarbete och möjliggöra ett mera effektivt sådant, så tillåter jag mig fråga herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, hur härmed sig förhåller. Pågår ett effektivt, intresserat dylikt besparingsarbete i överensstämmelse med riksdagens flera gånger uttalade önskan? Eller förhåller det sig så, att den år 1928 den sista december tillskapade organisationen fallit sönder utan att ersättas med någon annan? Om så är fallet, har då herr finansministern för avsikt att igångsätta någon motsvarande verk-

samhet? Jag har hört talas om att det skulle pågå vissa föranstaltningar för att ett dylikt arbete skulle under nya former komma i gång. Men jag vet icke alls, hur därmed sig förhåller. Jag hoppas, att jag härom kan erhålla upplysning, och skall för ögonblicket inskränka mig till att göra det uttalandet, att jag tror, att man icke bör ge upp denna strävan att söka på olika punkter nedbringa statens kostnader därhän, att de icke överskrida vad som är strängt nödvändigt.

Ang. kommittéer och utredningar genom sakkunniga.
(Forts.)

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Dahl**: Därest den närmast föregående talaren visat mig den vänligheten att på förhand göra mig under rättad om, att han skulle vilja ha sitt intresse i dag tillgodosett med närmare upplysningar i dessa spörsmål, skulle jag givetvis varit lika beredd som jag är villig att i detalj lämna honom svar på hans frågor. Men jag hoppas, att herr Ekman inte lägger mig till last, att jag inte så här på rak arm finner mig vara i tillfälle att i detalj svara honom i alla avseenden. Jag vill emellertid nämna, att flera av dessa av honom avsedda sakkunniga under vårens lopp avgivit betänkanden i särskilda avseenden rörande den granskning, som av dem verkställts. Jag tror, att det är ett något för starkt uttryck att hävda, att den i december 1928 anordnade granskningsverksamheten förolyckats. Därest en sakkunnig, som betrotts med ett visst uppdrag, av andra sysselsättningar finner sig föranlåten att draga sig tillbaka, så att man får se sig om efter en ersättare för honom, så kan detta näppeligen betecknas såsom ett förolyckande av själva tanken. Jag kan upplysningsvis nämna, att beträffande ett verk har helt nyligen igångsatts ett gransknings- och besparingsarbete, nämligen beträffande patent- och registreringsverket. I den mån det kan förunnas mig att handlägga de ärenden, som av herr Ekman avses, så kan jag försäkra honom och denna kammare, att varken i fråga om effektivitet eller en intresserad inriktning av detta arbete någonting skall saknas.

Herr **Ekman**: Vidkommande herr finansministerns erinran, att jag inte på förhand underrättat honom, kunde den kanske varit befogad, därest jag begärt av honom en detaljerad, ingående redogörelse för vilka resultat som uppnåtts i fråga om besparingsarbetet och vad därmed sammanhänger. Men då jag formulerat min fråga så allmänt som huruvida ett dylikt arbete pågår eller, därest det avbrutits, huruvida man vore betänkt på att ånyo upptaga och fortsätta det samma, så förefaller det mig, som om ett svar på den frågan skulle kunnat lämnas, utan att någon särskild förberedelse varit erforderlig. Jag tackar för meddelandet, att herr finansministern intresserar sig för att uppgiften alltjämt fyller. Det förefaller mig dock, som om detta vore en angelägenhet, som bort på ett tidigare stadium föranleda åtgärder. Detta år kommer väl, såvitt jag förstår, att i detta avseende få betraktas såsom ett år utan några egentliga arbetsresultat.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 39.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41 och 42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 104, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om beräkandet av särskilda förmåner förenade med vissa lärartjänster; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang. ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 118, gjorda framställning angående ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet; och yttrade därvid:

Herr Strindlund: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande fogat en reservation, och jag vill ange, vari jag skiljer mig från utskottsmajoriteten.

Det rör sig här om en höjning av anslaget till serafimerlasarettets verksamhet. Kostnadsökningen är beroende dels därpå, att man velat bereda personalen vid ifrågavarande lasarett en förbättrad avlöning, men dels jämväl därpå, att man velat lämna såväl sjukvårdspersonalen som ekonomipersonalen en dags ledighet i veckan utöver semester. På sidan 3 i utlåtandet kunna vi finna, att personalökningen för budgetåret 1930/1931 uppgår till icke mindre än 61 personer. Denna personalökning beror till ungefär hälften, 29 av 61, därpå att direktioken ansett sig skyldig att söka ordna det så, att här ifrågavarande personal kan erhålla en helt ledig dag i veckan.

Jag anser, att detta förslag, därest det vinner riksdagens bifall, ovillkorligen måste medföra ganska stora och kanske understundom svåröverkomliga konsekvenser för landsorten. Jag skulle ha varit med om detta, därest utskottet hade nöjt sig med att tillstyrka förslaget i vad det rör sjukvårdspersonalen. Men då man går därutöver och begär, att även ekonomipersonalen jämte semester skall erhålla en dags ledighet i veckan, så vill jag verkligen fråga, huruvida inte utskottsmajoriteten sträcker sig väl långt i sin välvilja. Man kan väl ändå inte sätta likhetstecken helt och hållet mellan sjukvårdspersonalen och ekonomipersonalen. Nog äro väl ändå möjligheterna för litet fritid större för ekonomipersonalen än för sjukvårdspersonalen på t. ex. lasarett. Då utskottet dessutom säger, att man vill företaga denna förbättring i personalens villkor därför att de anställda därigenom skulle bli mera likställda med personalen vid Stockholms stads sjukhus, så skulle jag vilja fråga, huruvida det kan vara lämpligt att lägga stockholmsförhållandena såsom norm för avlöningsförmåner och arbetsförhållanden vid de statliga anstalterna, varigenom man ju kommer att skapa ett prejudikat, som kommer att leda till konsekvenser jämväl för landsorten.

Jag har därför, herr talman, inte velat vara med om att jämväl ekonomipersonalen skulle få denna förmån och anhåller därför att få påyrka sådan ändring i utskottets utlåtande, att i sista raden orden »även i denna del» strykas och utbytas mot orden »dock allenast vad sjukvårdspersonalen vidkommer».

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Kungl. Maj:ts, som ju har möjlighet att låta på vederbörande lasarett noga undersöka behovet av vila och ledighet för personalen, har tagit upp ett förslag av det innehåll, propositionen utvisar. Att herr Strindlund nu anser, att det är för mycket begärt, att sjukhuspersonalen får en dags ledighet i veckan, kan jag inte förstå. När det gäller 8-timmarslagen har ju sjukhuspersonalen undantagits, av skäl som vi alla känna. Men att man vill förmena den någon ledighet efter kanske de mest ansträngande göromål som någon anställd har, det är ägnat att förvåna. Nu säger visserligen herr Strindlund, att när det gäller sjuksköterskorna har han ingenting emot förslaget, medan däremot ekonomipersonalen inte skulle få denna

ledighet. Jag må säga, att även denna personal har ett mycket ansträngande arbete. De ha sin långa arbetstid, de få börja tidigt och hålla ut sent. De få ständigt vara i verksamhet från avdelning till avdelning och vara i rörelse från morgon till kväll. Dessutom ha de städning och bäddning och allt vad som kräves. Och för kökspersonalen är det på samma sätt. Det är ändå en gammal erkänd sanning, att sex dagar skall man arbeta, och en dag bör man ha vila. Den bör kunna tillämpas även på sjukhuspersonalen. Herr Strindlund framhöll särskilt, därför att Stockholms stad redan medgivit sådana här förhållanden, skall man akta sig att följa detta exempel. Men goda exempel böra väl följas, varifrån de än må komma. Jag tycker också, att det inte är staten värdigt att komma i sista hand och låta länen gå före i fråga om reformer, utan staten bör vara en mönsterarbetsgivare och inte vara den som kommer sist.

Ang. ökade medel för uppehållande av serafimer-lasarettets verksamhet.

(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken Wellin: Herr talman! Blott några ord. När det gällde 8-timmarslagen motsatte jag mig, att den skulle tillämpas på sjukvårdspersonalen i allmänhet. Men därmed, såsom jag också tydligt tillkännagav, avsåg jag icke att motsätta mig en begränsning och reglering av denna personals arbetstid, där så visade sig behöfligt. Nu i detta fall föreligger förslag om en lättnad för personalen, en utökning av personalen på en annan väg än genom 8-timmarslagen, och därför skall jag för min del be att med tacksamhet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av dess motivering, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Strindlund; och fattade kammararen beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 7.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kraftstation vid Malfors;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med reglering av vattenavrinningen i Motala ström mellan Vättern och Roxen sammanhängande frågor m. m.;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i reglering av sjön Torrön;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av statsbanan Järna—Norrköping—Malmö jämte vissa till densamma anslutande statsbanelinjer ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till statens järnvägar för skenfria vägkorsningar m. m.

Kammararen biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Andersson** i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Det klagas ständigt från militärt håll över att de anslag, som lämnas för olika militära ändamål, äro otillräckliga. Det göres också gällande, att det är arbetarna, som bära ansvaret därför, då dessa i riksdagen invalt representanter, som yrka avslag på anslag till militära ändamål eller representanter, som något pruta på de militära anslagskraven. På arbetarna

Andra kammararens protokoll 1930. Nr 29.

Interpellation.

(Forts.)

i allmänhet hava de militära myndigheterna icke möjlighet att öva särskild påtryckning, men de försöka i det stället på arbetsplatserna inom militärväsendet att inbilla arbetarna, att anslagen begäras för att hålla de där anställda arbetarna med arbete. För att giva eftertryck åt den meningens arrangera vederbörande militärer tidvis arbetslöshet vid de arbetsplatser, över vilka de bestämma, och då det framföres klagomål från arbetarna, få de det beskedet, att »det har ni att tacka edra representanter i riksdagen för». För några år sedan var det vanligt, att man arrangerade arbetsbrist på flottans varv och inställde driften en och två dagar i veckan under vissa tider, i brist på medel, som militärerna förklarade det. En dåvarande chef för ingenjördepartementet förklarade emellertid, att det mycket väl gick att hålla arbetet igång med tillgängliga medel. Frågan drogs då inför regeringen, och efter detta har det varit möjligt att hålla arbetet igång hela året, men vederbörande ha trots detta gjort vad som varit möjligt för att experimentera. Den taktik, som nu följes, är att avskeda arbetarna och utlämna arbeten på entreprenad. Därtill kommer att anslagna medel ofta användas för andra ändamål än dem, för vilka de beviljats, vilket även medför avskedande av arbetare. För arbetarna anføres även i dessa fall anslagsbrist som skäl för avskedandena.

Oavsett vilken principiell uppfattning man hyser om militärväsendet, torde man vid en saklig prövning komma till den uppfattningen, att avsked eller hot om avsked mot de anställda arbetarna med de ovan angivna motiven är försök att driva politik, som borde vara fjärran från statsförvaltningen, därest de officiellt omtalade rättsbegreppen existerade i verkligheten.

Så långt jag kunnat finna har riksdagen vid beviljande av anslagen under de olika punkterna i försvarshuvudtiteln angivit vartill anslagen skola användas. Detta synes mig innebära, att anslag som beviljats för viss tillverkning, icke skola användas för annat ändamål än det vartill de beviljats.

Jag skall här med några exempel belysa huru de av riksdagen beviljade anslagen användas på detta område.

Vid Stockholms tygstation har uppförts en särskild verkstad för reparation av motorfordon. För tygstationen i Karlsborg har anslag beviljats för samma ändamål, och de ifrågakvarande verkstäderna äro redan nu bättre rustade för arbetets utförande än de flesta privata verkstäder. Trots att sådana specialverkstäder finnas, lämnas kronans bilar på de båda orterna ut till privata, under det att arbetarna vid tygstationerna avskedas. Medan arbetarstyrkan på tygstationerna genom avskedanden drivits ned till omkring hälften av vad den var 1926, lämnas, förutom de ovan nämnda reparationerna, en hel del experiment och nytillverkningar ut på entreprenad. Sadelmakeriarbete från artilleriregementet i Karlsborg, som naturligen borde utföras på tygstationen, lämnas ut till privata med påföljd, att arbetarna på tygstationen avskedas.

Ett belysande exempel på »förnuftigt» sätt att ordna arbetet vid dessa företag kan givas från Uppsala. Där har en tyghantverkare inom sadelmakeriyrket förts på övergångsstat med de löneförmåner, som därav följa. Denne har så inrättat en privat verkstad, varom intet torde vara att säga, men det huvudsakliga arbete, som förekommer vid denna privata verkstad, är sådant, som utlämnas från arméns olika institutioner i Uppsala. Det skulle säkerligen vara för mången lärarikt med en redogörelse för de motiv, som kunna finnas för att sätta en man på övergångsstat med därav följande lön, och att arbetet därefter lämnas honom att utföras och betalas på räkning. Därtill kommer att arbetare, som tidigare sysselsatts med samma arbete, avskedats med avskedsersättning. Vid Stockholms tygstation, under vilken en del av ifrågakvarande arbete lyder, skola i dagarna ytterligare avskedanden företagas.

Från en hel del av trupperbanden utlämnas arbetena till enskilda samt till

fångvården, under det att arbetare med lång och väl vitsordad tjänst avskedas med ersättning eller förtidspension. En redogörelse från statsrådet över vilka intressen, som bliva tillgodosedda genom detta tillvägagångssätt, skulle säkerligen för många vara synnerligen intressant.

Interpellation.
(Forts.)

I samband med ombyggnad av ammunitionsfabriken i Karlsborg inträffade vissa transaktioner, som av dåvarande förvaltaren framfördes i en skrivelse till M. O. Skrivelsen föranledde ingen åtgärd, men av densamma synes framgå att en del av entreprenörens arbetare avlönades på fabriken avlöningslistor. I samband med dessa tilldragelser har jag bekommit några nu icke tillfullo bekräftade uppgifter om att anslaget för fabriken ombyggnad högst väsentligt överskridits och att detta kunnat ske därigenom, att arbetet avlönnats på sätt nyssnämnde förvaltare låtit antyda i skrivelsen till M. O.

Vid fabriken avdelning på Marieberg har under innevarande budgetår uppförts — jag använder detta uttryck, emedan det bäst överensstämmer med vad som förekommit — en villa, vilken är avsedd som bostad för den löjtnant, som tjänstgör som besiktningsofficer vid fabriken. Villan kommer, enligt vad jag inhämtat, att innehålla fem rum med alla bekvämligheter. Förutom de kostnader, som gått på fabriken avlöningskonto, torde de direkta utgifterna för närvarande belöpa sig på omkring 35,000 kronor. Jag har i annat sammanhang sagt, att villan byggts omkring en gammal skorstensstock, men senare har jag inhämtat, att icke ens den gamla skorstensstocken dugde. Vem som anvisat medel för detta bygge har jag mig ej närmare bekant, men jag har icke i riksdagens handlingar kunnat finna sådan medelsanvisning.

En granskning av tillverkningsresultatet vid fabriken — d. v. s. bland annat antalet tillverkade patroner — jämfört med de antal som finnas uppöivna i anslagsberäkningarna torde i någon mån belysa denna fråga och även belysa anledningen till de omfattande avskedanden, som förekommit under den senaste tiden.

Jag har vidare erhållit uppgift om att medel disponeras av flottans underhållsanslag för införande av värmeledning i officersbostäderna på Skeppsholmen i Stockholm. Däremot vore väl i och för sig intet att anföra, därest medel anvisats för ändamålet samt om icke de lägenheter vari arbetet nu utföres under förra året genomgått en genomgripande reparation. Därtill kommer att detta liksom en hel del annat arbete vid varvet utlämnas på entreprenad, medan arbetare avskedas eller ha ytterst ringa tillgång på arbete.

Vad jag i här berörda sammanhang anser mig hava anledning eftersträva är att de medel riksdagen beviljar komma till sådan användning, att det blir största möjliga arbetstillfälle för de vid respektive platser anställda arbetarna, men det torde vara uppenbart, att detta icke sker med den medelsförbrukning som nu förekommer och om vilken jag här endast gjort några korta utdrag ur vad som vore att anföra.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vad är anledningen till att arbeten, vilka kunna utföras på kronans egna verkstäder, utlämnas till enskilda?
2. Anser statsrådet det vara överensstämmande med god ordning, att förekommande arbeten utlämnas till enskilda företagare med påföljd, att de vid kronans verkstäder anställda arbetarna avskedas?
3. Anser statsrådet det vara i sin ordning att befattningshavare överföres på övergångsstat och därefter bliver entreprenör åt kronan inom sitt yrke?
4. Anser statsrådet, att av riksdagen beviljade anslag utan riksdagens särskilda medgivande kunna disponeras för sådana ändamål som byggande av en ny officersbostad vid Marieberg med dit hörande anläggningar?
5. Överensstämmer tillverkningsresultatet för bl. a. statens ammunitionss-

Interpellation. fabrik med de beräkningar, som legat till grund för hos riksdagen gjorda anslagsäskanden, och om så ej är fallet, vartill ha övriga medel blivit använda?
(Forts.)

6. Anser statsrådet skäl föreligga för åstadkommande av ändring i de avseenden, som beröras i frågorna 1—5, och, om så är fallet, vilka åtgärder kommer statsrådet att vidtaga?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.41 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 29 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om åtgärder mot vår tids politiska maktlöshet, såvitt på grundlagarna ankommer; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 2.

Till behandling upptogs nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 239, hade herr *Möller m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande den ändring i grundlag, som erfordrades för att åstadkomma en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt, varvid särskilt måtte beaktas

1) att statsråden finge rätt att delta i riksdagsutskottens överläggningar;
2) att statssekreterarna finge rätt att i utskottens och kamrarnas överläggningar företräda statsråden;

3) att dagordningsinstitutet infördes i riksdagens andra kammare;

4) att andra kammarens 4-årsperiod räknades från nyval, även om nyvalen skedde i följd av kammarens upplösning;

5) att det nuvarande valsättet ersattes med majoritetsval i enmansvalkretsar;

6) att bostadsbandet vid val till riksdagens andra kammare avskaffades; samt

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.

7) att Kungl. Maj:t erhöle frihet att bestämma regeringsledamöternas och statsdepartementens antal, dock med den begränsning att ett visst minimum föreskrevs i lag, liksom att fördela ärendena mellan regeringsledamöter och statsdepartement.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Reuterskiöld*;

av herrar *Sävström, Larsén, Karlsson* i Vadstena och *Fast*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande den ändring i grundlag, som erfordrades för att åstadkomma en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt, varvid särskilt måtte beaktas

1) att statsråden finge rätt att deltaga i riksdagsutskottens överläggningar;
2) att statssekreterarna finge rätt att i utskottens och kamrarnas överläggningar företräda statsråden;

3) att dagordningsinstitutet infördes i riksdagens andra kammare;

4) att bostadsbandet vid val till riksdagens andra kammare avskaffades; och

5) att Kungl. Maj:t erhöle frihet att bestämma regeringsledamöternas och statsdepartementens antal, dock med den begränsning, att ett visst minimum föreskrevs i lag, liksom att fördela ärendena mellan regeringsledamöter och statsdepartement; samt

att i de delar förevarande motion icke kunde anses besvarad genom vad reservationerna hemställt motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herr *Thulin*, som hemställt om tillstyrkande av skrivelse i motionens syfte;

av herr *Gustav W. Hansson*;

av herr *Vennerström*;

av herr *Engberg*, som ansett, att utskottet bort förorda bifall till vad motionärerna under punkterna 1), 3), 4), 5), 6) och 7) hemställt; samt

av herr *Björck* i Kristianstad mot vissa delar av motiveringen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Sävström: Herr förste vice talman! Den av herr Möller m. fl. väckta motionen om åtgärders vidtagande i syfte att stärka regeringsmakten är väl en fråga, som egentligen borde vara av stor aktualitet. De minoritetsregeringar, som vi haft under senare tid, ha haft mycket stora svårigheter att kunna på ett mera effektivt sätt utnyttja den makt, som egentligen ligger hos en regering. Jag vill erinra om hurusom t. ex. viktiga förslag, som framkomma från en regering genom en proposition till riksdagen, många gånger behandlas av vederbörande utskott på ett sådant sätt, att regeringen nära nog saknar inflytande över utgången av dessa viktiga spörsmål. Då är det klart, att man söker botemedel däremot. Vad i första hand skulle erfordras vore att åstadkomma en regering, som kunde stödja sig på en majoritet inom riksdagen. I sådant fall är det klart, att arbetet skulle gå betydligt bättre för en sådan regering. Det är emellertid ganska länge, sedan vi hade en sådan s. k. stark regering, och frågan är, huru länge det kommer att dröja, innan vi få en stark regering änyo.

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Emellertid ha nu herr Möller och hans medmotionärer ändå sökt att utforma vissa förslag, som i sin mån skulle bidra till att stärka regeringsmakten. Utskottet, som behandlat denna motion, har emellertid gått på avslag på de framställda förslagen. Utskottet anser, att de föreslagna åtgärderna icke skulle verka gagnande i det syfte, som motionärerna avse, och i vissa fall anser utskottet, att de skulle direkt vara till skada. När man nu läser utlåtandet och de reservationer, som äro bifogade, finner man, att det råder en ganska stark splittring inom utskottet. Att här föreligga flera reservationer, beror på att motionen omfattar en hel rad punkter, där man framställt yrkanden. Nu vill jag för min del säga, att det är ganska svårt att göra något bestämt uttalande om huruvida de föreslagna åtgärderna åtminstone på vissa punkter skulle komma att i praktiken verka så gagnande. Det är svårt att på förhand kunna ge något bestämt besked därom. Emellertid hava vi reserverat ändå ansett oss böra tillstyrka en del av de föreslagna åtgärderna.

Det framhålles av motionärerna, att 1909 års grundlagstiftare icke vid utformningen av grundlagarna tänkt på parlamentarismen, vilken såsom vi veta i princip godtagits av riksdagspartierna. Då menar man, att parlamentarismen, sådan vi ha den, kräver samverkan mellan regering och riksdag, och därför anse då motionärerna, att en av de åtgärder, som här skulle vara till fördel, vore, att vederbörande statsråd skulle få tillfälle att närvara i utskotten vid behandlingen av regeringspropositionerna, och det framhålles, att det förhållandet råder i ett flertal stater i Europa. När den frågan förelåg till behandling i konstitutionsutskottet, uttalades det vissa tvivel, huruvida en sådan åtgärd skulle vara till fördel för riksdagsarbetet. Jag förstår den saken mycket väl, särskilt när det är fråga om konstitutionsutskottet, men när det gäller förslag i praktisk riktning, som en regering framlägger, och utskottet skall behandla dylika förslag, saknar regeringen möjligheten att få kontakt med utskottet annorledes än genom mellanhänder. Och i varje fall kan någon regeringsmedlem icke under ärendets förberedning närvara och meddela de upplysningar eller i övrigt inverka på frågans utgång i den riktning, som regeringen kan anse vara nödvändig. Först när utskottet är klart med sitt förslag och ärendet behandlas i kammaren, först då kan statsrådet ingripa, men i de flesta fall är det då redan för sent. Utskottet har redan tagit ställning till frågan.

I fråga om rätt för statssekreterarna att, såsom motionärerna föreslagit, få företräda statsråden såväl i utskottet som i kamrarna, mena motionärerna, att riksdagen borde i sådant fall tillgodogöra sig den sakkunskap, som statssekreterarna besitta, och att detta skulle vara till fördel för frågornas behandling.

En annan punkt, som däremot är mera omstridd, är frågan om införande av dagordningsinstitutet, vilket, såsom motionärerna föreslagit, skulle införas enbart i andra kammaren. På den punkten uttalar emellertid utskottet sin bestämde mening. Det säger, att vad man därmed åsyftar kan uppnås på andra vägar än genom dagordningsinstitutets införande. Den ena vägen är, framhåller utskottet, massinstämmande, som sker, då en talare går upp och håller ett anförande, och den andra vägen skulle vara, att man i kamrarna framställde anmärkningar mot ett statsråd. Emellertid är det klart, att genom massinstämmanden, som kunna göras t. ex. när det är fråga om att framställa en interpellation, kan dock icke något direkt besked utvinnas och i varje fall ingen omröstning verkställas, och beträffande den andra vägen, som utskottet rekommenderar, heter det i utskottets utlåtande följande: »Utvägen att framställa anmärkningsanmälan har väl på senare tid föga utnyttjats, men en vidsträckt användning av institutet i politiskt syfte skulle stå i full överensstämmelse med grundlagens mening.» För min del får jag, fastän jag tillhör konstitutionsutskottet, säga, att jag anser, att det icke vore en lycklig väg,

om man framställde anmärkningar mot ett statsråd och, sedan utskottet behandlat denna anmärkning och förslaget komme att framställas för kammaren och här beslutades, att anmärkningen skulle med gillande eller ogillande läggas till handlingarna. Jag tycker, uppriktigt sagt, att detta sätt icke är tilltalande. Vi måste såsom ledamöter av konstitutionsutskottet på grund av den plikt, vi ha att granska en regerings handlingar, därför framlägga ett särskilt memorial, och så uppstår det en strid mot statsrådet, men att ytterligare utveckla detta vill jag sannerligen inte vara med om. Jag tycker, att det är tillräckligt såsom det är redan nu. I varje fall kan man på det sättet icke heller uppnå något bestämt resultat, ty om en anmärkning riktas mot ett statsråd, så blir, även om andra kammaren för sin del lägger anmärkningen med gillande till handlingarna, i alla fall det ändå en bedömningsfråga för vederbörande statsråd och för regeringen, om statsrådsledamoten skall avträda eller hela regeringen skall gå. Men, säger man, införande av dagordningsinstitutet medför också stora vanskligheter, och jag erkänner, att det är ganska svårt att på förhand kunna säga, huru det skall komma att bli. De exempel, som utskottet ger på dagordningsinstitutet, sådant det praktiseras i Frankrike, verka närmast avskräckande, men man får väl hoppas, att på grund av att vi ha ett annat folklyne och andra vanor skall åtminstone, i varje fall efter en tid, uppnås en viss stadga i fråga om institutets användning. Ty jag tror dock, att även om det i början skulle komma att användas i onödan, skulle den känsla av ansvar, som ändå finns hos flertalet av oss, åtminstone på längre sikt hindra, att dagordningsinstitutet skulle komma att användas av rent okynne. Jag hoppas livligt, att det så småningom skulle uppstå en ganska stark ansvarskänsla, så att institutet skulle i det fallet komma att verka uppfostrande på oss allesamman.

Så ha vi en annan punkt, som jag för min del icke kan biträda, och det är frågan om rätten att upplösa första kammaren, d. v. s. det gäller en rubbning i den fyraårsperiod, som vi nu ha beträffande de allmänna valen. Jag tror, att i praktiken är det ganska fördelaktigt, att vi ha dessa fyraårsperioder, d. v. s. val vartannat år, den ena gången landstingsval och kommunala och den andra gången val till riksdagens andra kammare. Om en upplösning av första kammaren skulle ske vid ett tillfälle, som i det avseendet skulle anses ogynnsamt, skulle det bli en förskjutning för hela tiden framåt och på det sättet inträffa, att valen skulle komma att sammanföras kanske på ett enda år över hela linjen. Det är, som sagt, en praktisk olägenhet att räkna med, och därför håller jag för min del före, att det är lyckligare att ha det såsom vi nu ha det, d. v. s. bestämda tider då valen skulle äga rum.

Nästa punkt, nämligen frågan om majoritetsvalen, behöver jag säkerligen icke yttra många ord om. I det fallet instämmer jag helt och fullt i vad utskottet i sin motivering anför. Jag kan icke inse, att majoritetsvalen skulle kunna åstadkomma någon starkare regeringsmakt, och vill icke vara med om att i det fallet göra experiment för att få det bevisat.

Sedan ha vi ett par punkter varom jag kan yttra mig mycket kort, d. v. s. bostadsbandets upphävande för andra kammaren och rätt för en regering att utse de ledamöter, som en regering anser erforderliga vid regeringsbildningen. I fråga om bostadsbandets upphävande kan man förvänta, att det nog är så gott som omöjligt att på denna punkt få bifall i andra kammaren. Det tar jag för givet. Jag har emellertid ansett, att det ej vore så farligt att taga upp den punkten i en kommande utredning. Det är visserligen sant, att den punkten nära sammanhänger med majoritetsvalen, men det skulle ju kunna tänkas att det kunde vara bra att ha den punkten för den händelse att en ledamot skulle genom förflyttning råka komma till en annan plats men som kanhända redan då visste, att hans vistelse där icke skulle räcka länge, och

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

*Ang. i fråga-
satt utredning
rörande
grundlags-
ändring för
åstadkom-
mande av en
stark rege-
ringsmakt.*

(Forts.)

i varje fall en person, som har känning med sin valkrets och i fortsättningen skulle komma att ha det, även om han händelsevis någon kortare tid komme på en annan plats. I varje fall har jag icke ansett, att det vare sig beträffande denna punkt om bostadsbandets upphävande för andra kammaren eller punkten om rätt för en regering att utse ledamöter egentligen skulle vara stridande mot det ena eller det andra, om även båda dessa frågor skulle upptagas i en eventuell kommande utredning.

Emellertid förstår jag, herr talman, mycket väl, att något resultat av den föreliggande motionen kan säkerligen icke förväntas vid denna riksdag. Och, för övrigt, när det ligger till på det sättet, att i reservationerna sammanförts olika punkter, varom meningarna äro starkt delade, är det själfvallet, att om talmannen framställer proposition t. ex. på en reservation, som upptager flera olika punkter, skulle det vara synnerligen svårt att få något större antal anhängare för denna reservation lika litet som för motionen i dess helhet. Men även om det, som sagt, icke är möjligt att i år kunna vinna något som helst resultat av denna motion, anser jag mig dock i varje fall såsom reservant pliktig att yrka bifall till den av mig med flera vid utlåandet fogade reservationen.

Herr Björck i Kristianstad: Herr förste vice talman! Om man blickar ut över kammaren och ser de många tomma bänkarna vid detta kvällsplenum, får man det intrycket, att den motion, som här föreligger, och den fråga, som däri behandlas, skulle vara något för andra kammaren mycket oviktigt, som man icke behöver fästa någon uppmärksamhet vid eller ha något intresse för. Jag befinner mig emellertid i det läge, att jag kan oförbehållsamt instämma med motionärerna, när de säga, att de ha för avsikt att bringa hela frågan under debatt. Jag instämmer med dem därutinnan, att frågan om införandet av ett parlamentariskt styrelsesätt och dess tillämpning i vårt land är en så viktig fråga, att den måste tränga sig fram, och jag tror också, att kammaren framdeles blir nödsakad att ägna densamma något större intresse än som är fallet just nu.

Jag har anmält mig såsom reservant beträffande motiveringen. Jag har instämt i utskottets slutyrkande, men jag kan icke instämma i motiveringen, och jag har därför begärt ordet för att utveckla min avvikande uppfattning från den, som framkommit i utskottsbetänkandet. Emellertid är jag ense med utskottet, när det framhåller angående syftet med denna motion, att syftet att genom lämpliga medel åstadkomma en på folkets och på representationens förtroende grundad stark regeringsmakt är ett mycket behjärtansvärt syfte. Alldeles särskilt framhålla motionärerna, att den parlamentariska ordning, som vi hittills lyckats åstadkomma här i landet, har kunnat genomföras utan att någon ändring av grundlagarna företagits, och jag instämmer fullt och helt med motionärerna då de säga, att detta vittnar om en ofantlig styrka hos Sveriges grundlagar. Det är en lyckosam utveckling, såsom motionärerna framhålla, därför att man lättare och säkrare kan skapa ett för vårt lands speciella förhållanden avpassat parlamentariskt system, då det växer fram genom traditionen, än på lagstiftningsvägen. Denna författning, som man avsåg med 1809 års grundlagar, var icke ett parlamentariskt system. Dessa grundlagsstiftare försökte åstadkomma ett slags balans mellan de båda statsmakterna, mellan första och andra statsmakten, mellan Kungl. Maj:t och riksdagen. Man hade erfarenheter att hålla sig till, erfarenheter från enväldetiden och erfarenheter från frihetstiden om de olägenheter, som man ville undvika. Man ville icke ha ett kungaenvælde, icke heller ett riksdagsenvælde, utan man gick då en medelväg och skapade denna maktbalans, som åsyftades med 1809 års grundlagar. Konstitutionsutskottets nuvarande ordförande, herr Reuterskiöld, har i sin kom-

mentar till grundlagarna givit en enligt min mening mycket träffande karakteristik av denna författning, som gick fram ur 1809 års grundlagar. Han säger, att den innebär »en maktfördelning mellan konung och riksdag, byggd på en negativ balans- och kontrollprincip, d. v. s. den grundsatsen, att de olika faktorerna inom de högsta organen skola ömsesidigt hindra varandra från ett ensidigt maktmissbruk», och han tillägger »positiva drivkrafter må konstitutionellt vilken som helst av dessa faktorer vara».

Den uppfattningen är alldeles riktig. Man ville åstadkomma en balans, och följden av detta blev, att man icke hade någon avgörande drivkraft. De båda statsmakterna endast uppvägte varandra.

När det parlamentariska systemet börjat tränga igenom och utvecklats så långt, att man icke längre kan åtnöja sig med ett negativt balanssystem, och när detta medför allvarliga och stora olägenheter, är det klart, att man måste utfinna något annat system. Det har man också gjort i alla de länder, som ha infört ett demokratiskt styrelsesätt, och resultatet har i allmänhet blivit det demokratiska parlamentariska systemet ungefär i överensstämmelse med den tillämpning och den utformning, som detta system fått i parlamentarismens moderland, England. Det väsentliga i detta system är just vad motionärerna sträva efter att komma fram till, nämligen en stark regeringsmakt. Regeringen skall vara ledande och ha sin auktoritet på grundval av det förtroende, som den åtnjuter inom riksdagen och, i det demokratiska systemet, därmed även hos folket.

Det är riktigt, som motionärerna framhålla, att denna utveckling bör helst gå utan lagstiftningsåtgärder, men det är också riktigt, när motionärerna framhålla, att det kan vara lämpligt, att riksdagen genom ändamålsenliga åtgärder försöker att befrämja den parlamentariska utvecklingen. Motionärerna ha för detta syfte pekat på en del medel, som de i detta avseende anse skulle vara ändamålsenliga. Jag skall nu syssla med dessa olika punkter för att ange den uppfattning, som jag har om dem.

Den första punkten avser, att statsråd skulle få rätt att deltaga i riksdagsutskottens överläggningar. Det parlamentariska systemet är i motsats till det gamla svenska systemet ett enhetssystem. Det gamla systemet var ett dualistiskt system, där de två statsmakterna stodo emot varandra. Det parlamentariska systemet är däremot ett enhetssystem, där regeringen intar den ledande ställningen. Det är då alldeles klart, att regeringen skall utöva sin ledning i samband med riksdagen, och jag ger motionärerna rätt i att om ett sådant samarbete skall komma till stånd, om regeringen skall kunna bevara ledningen, bör regeringen kunna anknyta till ett samarbete vid det tillfälle, då frågorna praktiskt och faktiskt avgöras, och därför anser jag, att det ligger reson uti detta förslag. Jag anser, att om man överhuvud taget skall överväga medel och åtgärder för det parlamentariska systemets införande, förtjänar denna tanke att tagas under övervägande.

Jag vill tillfoga, att när utskottet säger, att det tror, att en sådan rätt för statsråden skulle snarare ställa dem i beroende av utskott och riksdag än skaffa dem en självständig ställning, så kan jag icke dela denna mening. Förutsättningen för denna anordning skulle naturligtvis vara att ge regeringen en stark ställning, att ge regeringen tillfälle att behålla ledningen. Utskottet skulle icke få rätt att kalla statsråden. Statsråden skulle endast anmäla sig för att komma till utskottet och där lämna de upplysningar, som statsråden anse sig i ett visst läge böra ge utskottet om vad det betyder att fatta ett beslut i en viss riktning, vilka praktiska och parlamentariska konsekvenser detta kan komma att medföra. Detta kan i frågor av större vikt givetvis vara av stor betydelse.

I den andra punkten föreslå motionärerna, att statssekreterare skulle få rätt

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Ang. i fråga-
satt utredning
rörande
grundlags-
ändring för
åstadkom-
mande av en
stark rege-
ringsmakt.
(Forts.)

att i utskottens och kamrarnas förhandlingar företråda statsråden. I denna punkt instämmer jag däremot helt och fullt med utskottet. Jag är nämligen av samma mening som utskottet, att rätten att vinna tillräde till riksdag och utskott, som motionärerna ha tänkt sig, bör tilldelas allenast de konstitutio-
nellt ansvariga.

Jag kommer så till den tredje punkten, den om dagordningsinstitutet. På denna punkt hyser jag en avvikande mening från motionärerna såtillvida, att jag anser, att om man skall införa ett dagordningsinstitut, skall det icke hänföra sig allenast till den ena kammaren utan till båda kamrarna. Att som motionärerna föreslagit införa dagordningsinstitutet endast i andra kammaren skulle, som utskottet med all rätt framhåller, stå i strid med vårt tvåkammarsystem, stå i strid med grundlagens stadgande om kamrarnas lika behörighet och myndighet. Det finns efter min mening ingen anledning, om man nu skall införa dagordningsinstitutet, att endast tillämpa det i den ena kammaren, och jag får säga, att det förvånade mig, att motionärerna framfört ett sådant förslag, då vi dock ha det exemplet att hålla oss till, att en socialdemokratisk regering här i landet avgått efter ett misstroendevotum i första kammaren.

När man talar om dagordningsinstitutet, är det att erinra om, att det visserligen är sant, att vi icke ha infört det genom lagstiftningen här i landet, men vi ha dock sett vissa tillfällen, då det praktiskt tillämpats så, att en regering ställt kabinetsfråga och avgått, liksom vi också hos riksdagen sett vissa tendenser, såsom också motionärerna framhålla, att praktiskt tillämpa ett dagordningsinstitut.

Det förhåller sig i verkligheten så, att exempelvis i Frankrike har dagordningsinstitutet tillämpats både i deputeradekammaren och i senaten, och det har flera gånger inträffat, att en regering nödgats avgå efter ett misstroendevotum i senaten.

Motionärerna hysa den farhågan, att det skulle skapa förvirring, om man hade dagordningsinstitutet i båda kamrarna. Ifall exempelvis den ena kammaren beslöte ett misstroendevotum och den andra ett förtroendevotum, skulle dessa beslut bli betydelselösa. Det är dock under alla förhållanden klart, att det blir regeringen, som får avgöra innebörden, betydelsen och konsekvenserna av det beslut, som kamrarna i sådana ärenden fatta.

Såsom ett avskräckande exempel mot dagordningsinstitutet har man anfört Frankrike, och jag skall gärna medge, att Frankrike är i det fallet ett avskräckande exempel. Man får dock icke se bort från det särskilda förhållandet, som efter min mening på ett avgörande sätt medverkat till de täta regeringsbytena i Frankrike, förutom den stora partisplittringen, nämligen att man i Frankrike praktiskt taget icke räknar med en upplösning. Man har upplösningensinstitutet i den franska författningen. Man har dock bifogat det villkoret, att senaten skall ge sitt samtycke. Vid början av den tredje republiken gjorde man ett experiment och upplöste deputeradekammaren, men det ledde till ett så kraftigt bakslag, att man sedan aldrig vågat upprepa det.

När man talar om Frankrike, får man icke heller förbise, att dagordningsinstitutet där har spelat en ganska stor roll under de senare åren. Man skall icke tro, att dagordningsinstitutet vanligast tillämpas på det sättet, att det inom representationen inom de olika kamrarna framkommer förslag om misstroendevotum, utan det tillämpas vanligast på det sättet, att regeringen använder det för att stärka sin ställning i representationen. Särskilt har sedan 1926 Poincaré i de regeringar, som han varit chef för, lyckats genomföra en mycket betydelsefull finansiell och ekonomisk sanering i Frankrike tack vare att han ständigt har ställt kabinetsfrågor.

Såvitt jag förstår, blir det alldeles nödvändigt, om en regering skall kunna få ett verkligt grepp över och kunna genomföra den politiska ledningen, att den

mot en ovillig kammare ställer kabinettsfrågor. Det har vid många tillfällen visat sig vara mycket betydelsefullt. Det hände för icke så länge sedan, att det blev en kabinettskris i Frankrike. Den nuvarande regeringschefen Tardieu kom hem från flottkonferensen i London till Paris för att delta i ett sammanträde i deputeradekammaren. Han råkade emellertid få snuva, så att han icke kunde komma dit, och hans finansminister, Cheron, ställde kabinettsfråga. Det blev ett misstroendevotum, och regeringen måste avgå. Det uppstod en ganska tilltrasslad kris, men den löstes på det sättet, att Tardieu kom tillbaka med en rekonstruerad ministär. Det framhölls då i den franska pressen och även i de parlamentariska kretsarna i Frankrike, att det var mycket oklokt att så ofta ställa kabinettsfrågor. Man borde icke göra det annat än vid större frågor. Då beslöt sig Tardieu för att icke ställa kabinettsfrågor under den närmaste tiden. Han höll på med det under en vecka. När veckan var slut, räknade man ut, att den metoden hade kostat staten över 4 miljarder francs. Han ändrade då taktik. Erfarenheten har visat, att det endast genom en fast och bestämd regeringsledning i en representation med stor partisplittring är möjligt att genomföra en förnuftig och sund budget.

Jag vill vidare säga, när det talas om införandet av ett dagordningsinstitut i vår författning, att det också bör bemärkas, att tillämpningen av ett sådant institut beror i ofantligt hög grad på hur det anordnas. Det är dock icke uteslutet, att man skulle kunna ställa sådana garantier, att man i hög grad begränsade möjligheten till överraskningar. Man skulle mycket väl kunna tänka sig, att ett förslag från riksdagens sida till misstroendevotum hänskötes till ett utskott, jag tänker mig exempelvis konstitutionsutskottet. Om man då tillika hade den ordningen, att i detta utskott sutte partiledarna, skulle man där få frågan övervägd och därigenom kanske också få en möjlighet att befästa det, som är det allra viktigaste i det parlamentariska systemet, nämligen det parlamentariska ansvaret.

Efter min uppfattning finns det något i vår politik, som alldeles särskilt talar för genomförandet av ett dagordningsinstitut, och det är tillämpningen av 107 § regeringsformen. Den föregående ärade talaren var inne på det kapitlet. Det behandlas också av motionärerna, och dessa ge om tillämpningen av denna 107 § det betyget, att den innebär en mycket oformlig metod att framställa misstroendevotum mot en regering. Vi ha sett, hur skiftande tillämpningen är av detta anmärkningsinstitut. En del anmärkningar komma fram under den förklaringen, att de ha egentligen ingen större politisk betydelse. När en sådan anmärkning sedan behandlas av kammaren och där lägges med gillande till handlingarna, sedan det uttryckligen förklarats, att ett sådant beslut har endast praktisk men icke parlamentarisk syftning, hindrar detta icke tidningarna att sedan göra gällande, att regeringen borde gå, enär ett misstroendevotum beslutats av riksdagen. Det har sagts av en erfaren politiker, redaktör von Zweigbergk, att den 107 § är ett muskedunder, som man borde överflytta till det politiska museet, och däri instämmer jag med honom. Jag tror, att det skulle vara ägnat att skapa mycket bättre politiska förhållanden, om vi överginge till ett dagordningsinstitut, i varje fall om det skall vara meningen, som det på en del håll påyrkas, att man skall använda den 107 § som ett maskerat dagordningsinstitut. I så fall måste jag för min del säga, att jag avgjort och obetingat föredrar det öppna dagordningsinstitutet.

Hur förhåller det sig nu, när man skall granska en regeringshandling och finner, att den är anmärkningsvärd enligt 107 §? Man kan dock icke se bort ifrån, att denna paragraf innehåller, att anmärkningen skall rikta sig emot en regeringsledamot eller emot vissa regeringsledamöter, och att den skall grundas på att dessa regeringsledamöter antingen varit oskickligen eller icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta. Om jag nu tänker mig, att jag sitter i konstitutionsutskot-

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

tet och skall granska en regeringshandling av exempelvis en regering Per Albin Hansson eller en regering Ekman, så kan det tänkas, att när jag granskar beslut, som dessa herrar äro ansvariga för, jag finner dem anmärkningsvärda. Jag finner dem anmärkningsvärda otvivelaktigt därför, att jag icke har samma politiska principåskådning som dessa herrar, men är det alldeles säkert, att de därför äro oskickliga? Jag kan mycket väl ha den uppfattningen, att de äro mycket skickliga, att de icke alls gjort sig skyldiga till någon oskicklighet, och att de ingalunda från sina utgångspunkter velat äventyra rikets sannskyldiga nytta. Om man emellertid likväl anmärker enligt 107 § får anmärkningen faktiskt en personligen nedsättande innebörd, även om vederbörande statsråd personligen åtnjuter anmärkarens allra största högaktning.

Man måste medge, att, såsom motionärerna framhålla efter min mening i en mycket mild form, detta är ett oformligt system. Det vore ofantligt mycket bättre, att man genom ett dagordningsinstitut finge fram vad som är det naturliga i det parlamentariska systemet, nämligen en kamp mellan idéerna, en kamp mellan principerna, en kamp mellan de olika partiernas principiella åskådningar och uppfattningar.

Jag kan sålunda icke dela de betänkligheter, som konstitutionsutskottet anför på denna punkt, men jag kan icke heller instämma med motionärerna, eftersom de velat ge dagordningsinstitutet den utformningen, att det endast skulle tillämpas i den ena kammaren. Jag anser, att om dagordningsinstitutet skall införas, skall det införas i båda kamrarna.

Jag ber att få tillägga, att jag är bestämt övertygad därom, att även om en utredning nu icke igångsättes, så kommer det icke att dröja länge, förrän riksdagen måste reflektera på saken ändå. Om ingenting annat kommer att medverka till en sådan utveckling, är jag säker på att en fortsatt tillämpning av 107 § regeringsformen på det sätt, som den tillämpats under de senare åren, skall främja utvecklingen i den riktning, som jag här talat om.

Jag kommer så till nästa punkt, som avser, att andra kammarens fyraårsperioder skola räknas från nyval, även om nyval skett efter en kammarupplösning. Jag kan här instämma i de betänkligheter, som den föregående ärade talaren anförde. Jag erkänner gärna, att när vi nu ha infört fasta valperioder med valfria år, så medföra dessa fördelar, som jag ingalunda underskattar, men jag förstår också själva tankegången i motionärernas framställning. Motionärerna ha sätillvida rätt, att upplösningsinstitutet är och bör alltid vara ett viktigt medel för att skapa parlamentarisk ordning och för att få fram det parlamentariska ansvaret, särskilt med hänsyn till detta parlamentariska ansvars sammanhang med den uppfattning och den mening, som uttals av väljarna vid valen. Man kan exempelvis tänka sig, att det har skett en viss uppställning vid ett val, en viss samverkan mellan olika partier, men att det sedan visar sig, när man kommer till riksdagen, att där finns en annan uppställning, som icke motsvarar uppställningen vid valet. I ett sådant läge måste regeringen ha anledning överväga, huruvida icke riksdagsmännen böra skickas ut till väljarna igen, så att dessa få tillfälle att ge ett tydligare besked om hur de anse, att riksledningen skall vara beskaffad.

Jag vill erinra om att i den praktiska tillämpningen av det parlamentariska systemet har upplösningshotet spelat en ganska stor roll. Så är exempelvis förhållandet för närvarande i England, där det sitter en minoritetsregering. Den har som alla minoritetsregeringar stora svårigheter att dras med, men de minoritetspartier, som tillsammans bilda majoritet, måste gå fram med en viss försiktighet och ta vissa hänsyn, därför att eljest riskera de en upplösning av parlamentet och den anse de för närvarande icke vara önskvärd.

Vi ha ett ganska färskt exempel på vad upplösningshotet betyder i det parlamentariska systemet från Tyskland, ett exempel så färskt, att det endast är

några veckor gammalt. Där bildades en regering, som icke hade fast majoritet i riksdagen. Det stadgas i Weimarförfattningen, att regeringen skall ha majoritetens förtroende, men det har visat sig ganska svårt att genomföra denna Weimarförfattningens bestämmelse, och man har i detta senaste fall löst problemet på det sättet, att man har röstat ned ett misstroendevotum, men däremot röstade man icke ett förtroendevotum för regeringen. Regeringens ställning var mycket osäker, och ställningen förvärrades också därigenom, att man hade ett mycket svårt finansiellt läge och att man hade att genomföra ett skatteprogram, som var ganska vittgående. Dessutom hade man också ett jordbruksprogram att genomföra, som stötte på motstånd. Det lyckades regeringen att få dessa program igenom. Det framhölls i pressen, att detta icke lyckats, om icke regeringschefen Brüning öppet hotat med, att om riksdagen avslöge förslagen, skulle han upplösa riksdagen.

Jag anser sålunda, att denna punkt i motionärernas framställning förtjänar övervägande, även om jag förstår de invändningar, som reservanterna göra och som även den förre ärade talaren instämt i.

Vi komma så till nästa punkt, som går ut på, att det nuvarande valsättet ersättes med majoritetsval i enmansvalkretsar. Det är ett krav, som alltid kommer fram, när man diskuterar parlamentarismen. Det är lika säkert som amen i kyrkan. Man anför alltid samma skäl. Det är galten Särinner, som alltid uppenbarar sig, även om han slaktas aldrig så mycket. Jag antager, att min ärade vän herr Engberg, som torde komma att följa efter mig, också kommer att här i debatten framföra detta politiska husdjur.

Jag förstår icke, varför man skall så hårt hålla på majoritetsvalen, eftersom man dock vill hava en stark regering, grundad icke blott på representationens utan också på folkets förtroende. Erfarenheten har visat, att majoritetsvalen kunna giva i hög grad missvisande utslag. Det gjorde valen i England härom året, då en minoritet inom folket fick en ganska stark majoritet i parlamentet.

Men det förefaller också, som om motionärerna och deras liktänkande mycket litet följa med, vad som sker i världen. De förorda majoritetsvals-system med omval eller det system, som tillämpades i Tyskland före den nya författningen. Det är samma system, som tillämpas i Frankrike. Våren 1928 voro detta valsätts verkningar där — såsom jag i ett anförande här i kammaren förlidet år hade tillfälle att erinra — icke sådana, att de kunde anses främja en sund, god och förnuftig parlamentarism. De erfarenheter, som framgingo av valen i Frankrike 1928, hava alldeles nyss bekräftats vid en rad fyllnadsval och denna bekräftelse har under de senaste veckorna framkallat en synnerligen livlig diskussion. I denna ha hörts många röster, som begärt det proportionella valsättet. Förslag därom har även framförts i deputeradekammaren. Det vann visserligen icke bifall. Men man kan vara viss om, att frågan kommer igen. I en artikel i *Le Temps* för den 11 april heter det, att Louis Marin, som är ledare för det största högerpartiet »*La fédération républicaine et démocratique*», liksom Paul Faure, som ledande man i det socialdemokratiska partiet, fordra införande av det proportionella valsättet. *Le Temps* tillägger: »Vi smickra oss att hava varit bland de mest ivriga förespråkarna och mest trofasta försvararna av detta valsätt.»

Jag skall icke närmare ingå på saken. Jag vill blott framhålla, att det går till på det sättet, att när de olika partierna i första valutgången röstat på sina kandidater och inte fått majoritet, skola omval äga rum. Det sker med en veckas mellanrum, och under denna tid ha kandidaterna avgörandet i sin hand. Det uppstår ett auktionerande, en kohandel mellan dem. De lova varandra det ena och det andra. Så träder den ene efter den andre tillbaka. Det blir två eller tre kvar. Den kohandel, som då bedrives, har gjort ett mycket dåligt in-

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för ästadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för ästadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

tryck och blivit föremål för en mycket skarp kritik. Följden av systemet blir, att de små bygdesynpunkterna komma att spela en stor roll i Frankrikes politiska liv. Valsättet är icke ägnat att lyfta upp politiken på ett högre plan.

Jag undrar, om det icke skulle vara ändamålsenligt för alla dem, som intressera sig för genomförandet av ett parlamentariskt styrelseskick, att avskrivna denna punkt. Jag tror icke, att den gagnar den strävan, som motionärerna och likasinnade vilja främja och som jag tror, att de vilja främja i ärligt och gott uppsåt. Jag tror, att strävan att skapa en stark regeringsmakt skulle vinna på, att denna punkt definitivt avskreves från programmet.

Sjätte punkten skall jag icke så länge uppehålla mig vid. Bostadsbandet har samband med kravet på majoritetssystemets återinförande. Jag anser det icke vara av avgörande betydelse för det parlamentariska styrelsesättets genomförande. Jag går förbi punkten. Jag tror, att det är klokt att stryka även den från programmet för de medel, som man anser ägnade att främja genomförandet av det parlamentariska styrelsesättet.

Jag skall icke länge uppehålla mig vid sjunde punkten, där man föreslår, att Kungl. Maj:t erhåller frihet att bestämma regeringsledamöternas och statsdepartementens antal, dock med den begränsning, att ett visst minimum föreskrives i lag, liksom ock att fördela ärendena mellan regeringsledamöter och statsdepartement.

Jag medger gärna, att det kan ligga något i kravet. Men jag måste säga, att tendensen i detta krav och tendensen i den anmärkning, som konstitutionsutskottets majoritet framställt mot regeringen för att den innehar en del privata uppdrag, äro icke riktigt sammanfallande. Vad är då innebörden i det parlamentariska systemet? Naturligtvis, att de partier, som hava tillfälle att utöva regeringsmakten, skola framskicka till dessa ledande poster sina bästa män. Då förefaller det mig, att det från partiernas egen synpunkt är önskvärt, att det icke fastställes alltför puritanska renlevnadsvillkor för dem, som skola komma fram till dylika poster. Den tanke, som motionärerna velat förverkliga, är, att man skulle få större frihet att taga med i en regering personer, som kunna utöva inflytande som betydande politiker utan att de nödvändigtvis skola vara chefer för departement. Jag är av den mening, att även den tanken kan förtjäna att tagas i övervägande.

Jag har nu, herr förste vice talman, redogjort för de avvikelser, som förefinnas mellan mig och motionärerna, å ena sidan, och mellan mig och reservanterna, å den andra. Jag har icke kunnat biträda detta förslag till utredning efter de av motionärerna föreslagna riktlinjerna. Detta betyder ingalunda, att jag skulle underskatta syftet, som här ligger bakom. Det har jag förut sagt, att det är mycket behjärtansvärt. Men jag tror, att man får taga upp utredningen i en annan ordning.

Resultatet av behandlingen inom utskottet av denna motion och andra motioner, som mera sysselsatt sig med arbetsformerna, blev, att konstitutionsutskottet beslöt att taga initiativ till en utredning, som visserligen närmast inriktar sig på utskottsarbetet men som fått den formulering, att den skall beröra allt, som har samband med riksdagsarbetet. Jag har för min del svårt att förstå, hur utredningen skall kunna genomföras, om man icke tar hänsyn till det system, i vilket dessa arbetsformer skola tillämpas. Därför finner jag naturligt, att denna utredning, som icke bör läggas snävt, också kan taga hand om åtskilliga av de problem, som motionärerna berört.

Jag skall, herr förste vice talman, när vi komma till detta memorial, rösta för bifall till detsamma. Jag gör det i den förhoppningen, att utredningsarbetet skall läggas ganska vitt och läggas så, att man tager hänsyn till, att vi hålla på att växa oss in i ett parlamentariskt styrelsesätt. Jag skulle därvidlag endast vilja tillägga, att jag tror det vara ganska välbetänkt, när man till-

sätter dessa utredningsmän, att man icke låter den svenska utskottskonservatismen få alltför avgörande inflytande i denna utredning, därför att, om man skall genomföra en parlamentarisk styrelse och om regeringen skall få den ledande ställning, som den bör hava i ett parlamentariskt styrelsesätt, kanhända utskottsmakten i riksdagen något litet får jämka på sina anspråk.

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid, herr förste vice talman, utan sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Järte: Herr förste vice talman! Att döma av den förströdda uppmärksamhet, som kammaren ägnar denna fråga, kan man tro, att önsknin-garna att stärka regeringsmaktens ställning icke ligga kammaren så vidare varmt om hjärtat. Men det är också möjligt, att denna brist på intresse beror därpå, att kammaren förmodar, att sakens utgång är klar — som ju också konstitutionsutskottets ärade vice ordförande pessimistiskt lät förmoda i sitt inledningsanförande. Vidare torde denna brist på intresse bero därpå, att samma frågor diskuterades ganska grundligt för två år sedan, då en motion av av liknande art väcktes — enligt min mening på lämpligare tidpunkt. Ty det är självfallet sista riksdagen under en period, som grundlagsfrågor av denna art böra komma till avgörande.

Vad nu själva saken beträffar, skall jag instämma med den ärade föregående talaren i hans yrkande om bifall till utskottets hemställan. Men jag kan ingalunda instämma i hans motivering. Jag skall emellertid icke ingå på ett bemötande av alla dessa punkter eller avlägga någon parlamentarisk politisk trosbekännelse utan begränsa mitt inlägg till en enda punkt, där jag för två år sedan också tog till orda, nämligen frågan, om det kan anses riktigt och lämpligt, att statsråden få rätt att deltaga i utskottens överläggningar.

Det är varken riktigt eller praktiskt. Icke riktigt, överensstämmer ej med den grundtanke i vårt statskick, som avser särskiljande av den dömande, förvaltande och lagstiftande makten och som trots all s. k. parlamentarisk utveckling måste förbliva normbildande för ett sunt statsliv. Jag tror icke heller, att det är praktiskt lämpligt, därför att det skulle överhoppa våra statsråd, som också äro chefer för departement med stor förvaltningsbörda, med arbetsuppgifter, som i hög grad skulle försvåra just deras egenskaper av administrativa chefer i särdeles betydelsefull ställning. När man dessutom hör, vilket onus, som detta system pålägger ministrarna i utlandet, och i år sett, att Poincaré själv för svensk publik klagat över det franska systemet, som tvingar ministrarna att sätta till tid och krafter på ändlösa debatter i utskotten, som sedan skola upprepas inför kammaren; då man vidare vet, hur i Tyskland dessa debatter i utskotten refereras i tidningarna och att frågorna omtuggas och idisslas inför publiken till leda, så tillkommer att detta medgivande för statsråden skulle minska det publika intresset för riksdagsförhandlingarna. Ty då vore allt på förhand överspelat. Efter de inlägg, som nu förekomma från utskottshåll, kan man i regel på förhand räkna ut, hur varje fråga kommer att utfalla. Det enda spännande moment, som våra läktare kunna avnjuta, är, när statsråden tvingas möta utskotten öga mot öga. Även det skulle man gå miste om.

Härtill kommer en annan sak, som försätter vårt land i ett annat läge än de stater, där man har denna rätt för statsråden. I intet annat land framlägger som bekant regeringen sina propositioner i så omsorgsfullt utarbetat skick som här. I t. ex. Danmark och Tyskland äro de några få trycksidor. Det är klart, att det då föreligger behov för vederbörande utskott att inkalla ministrarna för att närmare höra deras intentioner. De komma då i spetsen för en skara sakkunniga ämbetsmän. Då sker den behandling av propositionerna, som i vårt land kan undvaras, därför att utskotten få propositionerna i detal-

Ang. ifråga-satt utredning rörande grundlags-ändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.

(forts)

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

jerat och utarbetat skick; och sedan komma i en bilaga de vidlyftiga utlåtanden, som infordrats från de centrala ämbetsverken. Därför kan man icke åberopa utlandets exempel som bevis för behövligheten av statsrådets närvaro i utskotten hos oss.

I Förenta staterna förekommer också detta medgivande för vederbörande statssekreterare. Men där få de icke vara med i plenarförhandlingarna. Skall man göra ett byte, tror jag, att det är bättre bibehålla vårt svenska system.

Alltså, på den punkten tror jag icke, att vi behöva inhämta erfarenheter från utlandet, utan jag tror, att vi kunna tryggt bygga vidare på vår inhemska grund. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Det har redan av de båda föregående talarna betygats — och jag tror med all rätt — att intresset i andra kammaren för dessa spörsmål icke är särdeles stort. Jag beklagar för min del, att så är fallet, därför att jag är övertygad, att vad man än må tänka om särskilda punkter i den här föreliggande motionen, så innesluter den här och var problem, som riksdagen icke kommer förbi, problem, som den en vacker dag måste lösa, om landet över huvud skall bibehålla det representativa systemet.

I motsats emellertid till den ärade talaren på kristianstadsbänken har jag den uppfattningen, att de svårigheter, med vilka vi för ögonblicket arbeta, sammanhånga med den princip, som tog sig uttryck den gång, man skapade 106 och 107 §§. Ty därom finnes icke det minsta tvivel, att grundtanken i vår nuvarande författning, sådan den kommit till uttryck i dessa paragrafer, är den, att riksdagen gentemot regeringen skall vara en kontrollerande makt, som i detalj följer och synar genom sina organ det arbete, som regeringen utför. Det är en föråldrad form. Men det är ett faktum, att det är grundtanken i 1809 års författning i detta avseende. Det är det, som gör, att vi slitas mellan å ena sidan den åskådning, som säger, att riksdagen skall vara en kontrollapparat över Kungl. Maj:t och å andra sidan den åskådning, som säger, att regeringen skall hava ledningen över det arbete, som riksdagen utför. Den svenska principen med riksdagen som en kontrollapparat över regeringens arbete tror jag för min del sitter så pass djupt och konservativt rotad i det allmänna föreställningssättet inom alla partier, att jag förtvivlar om möjligheterna av en övergång till den sistnämnda linjen, som dock är linjen i alla de länder, där man kan tala om ett i anda och sanning genomfört parlamentariskt system.

Det var det ena. Det andra är, att ingen av herrarna skall inbilla sig, att man lagstiftar fram en stark regeringsmakt. Men väl kan man genom lagstiftning finna ändamålsenliga former för samverkan mellan regeringen och riksdagen, och man kan också enligt min tanke finna genom lagstiftning en övergång till ett bättre system än det, som är uttryckt i §§ 106 och 107. Med den konservatism, som utmärker oss alla i fråga om riksdagens arbetsformer, är jag rädd, att vår generation får stiga i graven utan att hava sett dessa paragrafer försvinna. Och det skådespel, som upprepas varje år och som vi hade i lördags, lär också bliva ett framtida skådespel. Men jag undrar ändå, om vi icke litet till mans inom riksdagen — ty utanför riksdagen börjar det bliva en mera stadgad uppfattning — ha känslan av att de former, med vilka vi arbeta i vårt dechargeförfarande, äro mogna för avskrivning. Ty skola vi fortsätta med dessa så, som vi gjort hittills, lära vi icke undkomma att hava dem som ett slags maskerat dagordningsinstitut.

Den ärade talaren på kristianstadsbänken erinrade om lördagens debatt. Ja, den stod på det sättet i särklass, att det icke var fråga om att utnyttja någon av punkterna politiskt. Men vi hade i fjol en anmälan enligt 57 § i riksdagsordningen till behandling. I sin votering voterade kammaren faktiskt en dag-

ordning mot den minister, det gällde. Detta utnyttjande av 107 § som en hatt, under vilken man kan samla alla sina sakliga anmärkningar som ett politiskt vapen mot regeringarna, är ett vittnesbörd om att utvecklingen håller på att bryta sig fram igenom de former, som grundlagsstiftarna på sin tid skapat i 1809 års författning. Vi få komma ihåg vissa saker, som ägt rum. När dessa paragrafer kommo till, sammanträdde riksdagen vart femte år. Det var först långt senare, som den sammanträdde vart tredje år, och först efter representationsreformen blev det varje år. När riksdagen sammanträdde vart femte år, kände den behov av att grundligt titta efter, hur Kungl. Maj:ts regering skött sig under den tid, då riksdagen icke varit samlad. Det var en ordentlig revision, som var avsedd med 106 och 107 §§. Men vad har skett sedan dess? Vi ha fått interpellationsinstitutet, vi ha fått årliga riksdagar, och vi ha fått, vad som är viktigast, den dagliga stora tidningspressen, som dag ut och dag in sörjer för att regeringens göranden och låtanden bli kalftrade både på det ena och andra sättet. Med andra ord, vi ha fått högst effektiva organ vid sidan av 106 och 107 §§ för att i vissa avseenden hålla eftersyn och öva kontroll över regeringen. Men i det centrala, i möjligheten att ställa klart och bestämt en regering inför en förtroendefråga eller beträffande möjligheten för regeringen att ställa kammarens ledamöter mot väggen och begära förtroende eller misstroende, så sakna vi alltjämt några rimliga former. Det är därför, som enligt min tanke kravet på dagordningsinstitutet är och förblir det centrala i denna motion. Ur de synpunkter, som jag åtminstone lägger på frågan, blir allt annat mer eller mindre nödvändiga, om man så vill, bihang till kravet i fråga. Jag skall då uttala mig om några av dessa punkter.

Vad frågan om statsrådets tillträde till utskotten beträffar, blir det enligt min tanke på det sättet, att under en minoritetsregering ökas riksdagens inflytande över regeringen men under en majoritetsregering ökas regeringens möjlighet att leda riksdagen. Jag menar därför, att man skall akta sig för att under alla förhållanden tro, att statsrådets tillträde till utskotten betyder ett stärkande av regeringens ställning. Är det en minoritetsregering, betyder det ett stärkande av riksdagens grepp över regeringen, är det en majoritetsregering, då först betyder det ett stärkande av regeringens grepp över riksdagen. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på en annan sak, som gör, att jag under alla förhållanden tror, att detta krav är riktigt, och det är det, att jag är övertygad om att, i den mån statsråden veta med sig, att de kunna bli satta under korsförhör i riksdagens utskott, i samma mån torde de få vara rustade på ett alldeles särskilt sätt. Jag skulle inom parentes vilja säga, att jag föreställer mig, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i ett korsförhör, lett av herr Ekman, skulle haft det lagom trevligt med hänsyn till beskaffenheten av den proposition, som han lagt på riksdagens bord. Exempelen kunna mångfaldigas. Men jag tror, att vad man först och främst måste göra klart för sig i denna punkt är, att är det en minoritetsregering, så betyder den ett stärkande av riksdagens välde över regeringen och, är det en majoritetsregering, betyder den ett stärkande av regeringens välde över riksdagen.

Jag skall taga upp en annan punkt, där jag för min del är bestämd motståndare till motionen. Det gäller statssekreterarna. För min del vill jag säga, att statssekreterarinstitutionen totalt misslyckats, om man ser den mot bakgrunden av vad som avsågs med densamma. När statssekreterarinstitutionen inrättades, var det från riksdagens sida meningen, att den skulle vara en politisk institution. Statssekreterarna skulle vara ett slags politiska hjälpredor åt departementscheferna. Hur har det blivit? Jo, den svenska byråkratien, som lägger under sig allt i det svenska samhället, har också annekterat dessa poster och begagnat dem som trampoliner för språnget upp på landshövdingestolar el-

Anq. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för ästadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

ler på andra poster. När man nu begär, att statssekreterarna skola komma att få den ställningen, att de skola uppträda i utskotten och i kamrarna i statsrådets stad och ställe, då säger jag för min del ett bestämt nej. Ty i kamrarna skall från regeringsbanken endast den ha rätt att uppträda, som bär det konstitutionella ansvaret. Så länge man enligt grundlagen utkräver ett konstitutionellt ansvar, är det uppenbart, att det är orimligt att låta å regeringens vägnar dem uttala sig, som icke ha ett sådant ansvar. Jag erinrar herrarna om att en av konstitutionsutskottets anmärkningar i år gällde statsrådet och chefen för handelsdepartementet och var inriktad på den punkten, att han utfärdat en instruktion, som stod i strid mot vad han uttalat under debatten i kammaren, vilket ju visar, att när det gäller att utreda det konstitutionella ansvaret, så blir icke uttalande från ett konstitutionellt ansvarigt statsråd något helt annat än ett uttalande av sådana, som enligt grundlagen icke bära dylikt ansvar.

Vad tillträdet till utskotten för statssekreterarna beträffar, så är det intet hinder att nu kalla in dem, när man vill. I konstitutionsutskottet ha vi praktiserat detta. Vilket utskott som helst kan redan nu kalla in statssekreterarna. Men lägg märke till, att det är icke i statsrådets stad och ställe som de inkallas.

Går jag då till övriga punkter, må jag säga, att de invändningar, som gjorts mot att räkna riksdagsperioden från det faktiska valet, alltså även från ett val efter riksdagsupplösning, synas mig uppriktigt sagt högst byråkratiska. Det är en rädsla för att få de en gång uppdragna cirklarna rubbade. Ja, vilken riksolucky skulle väl inträffa, om icke landstingsvalen, de kommunala valen och andrakammarvalen infalla i den ordning, som man tänkt sig? För min del vill jag säga, att det tillhör det enklaste civilisatoriska krav inom den parlamentariska politiken, att när man haft en upplösning av kammaren, skall kammarperioden räknas rätt och slätt från upplösningen fyra år framåt.

Övriga krav skulle jag kanske kunna glida förbi. Särskilt skall jag underlåta att taga upp någon större strid om valsättet, ty jag vet, att jag är en av de få ropande rösterna i den öken, som proportionalismen behärskar. Så mycket vill jag ha sagt, att vi må plåstra hur mycket som helst, men behålla vi det proportionella valsättet, då få vi dragas med en hel rad av de olägenheter, på vilka denna motion vill råda bot.

Jag skall icke särskilt fästa mig vid de övriga punkterna. Jag vill ge uttryck åt den uppfattningen, att här är det en rad spörsmål, som förtjäna beaktande. Då är frågan för mig, hur vi lämpligen skola få detta på en riktig bog. Vi ha allesammans en känsla av, att nog kunde det på vissa punkter tarvas en undersökning. Det kunde vara nyttigt att få en utredning, som med ledning av motioner, av riksdagsdebatter och av i olika former och på olika vägar framställda önskemål lade detta under en ordentlig granskning för att utfinna några ändamålsenliga former.

Nu vet jag, herr förste vice talman, att om man för fram vissa preciserade punkter, så lärer det väl icke bli någon möjlighet att samla majoritet om någon enda av dessa punkter isolerad. Jag har därför för min del kommit till den slutsatsen, att jag bör avstå från att hemställa om bifall till några preciserade punkter, såsom jag tänkte mig, när jag antecknade reservationsvis, att jag förordade bifall till vad under punkterna 1, 3, 4, 5, 6 och 7 i motionen hemställts. Jag skall helt enkelt nöja mig med ett allmänt yrkande, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande den ändring i grundlag, som erfordras för att åstadkomma en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt. Det är ordagrant, vad motionärerna själva i sitt ingressyrkande hemställt om. Skillnaden ligger däri, att detta yrkande icke tager upp de särskilda punkter, som motionärerna vilja föra fram till beaktande och som varit närmast avsedda som exempel på och en illustration av vad som bör utredas. Vetskapen om den förbistring, som råder i dessa enskilda

punkter har förmått mig att göra detta allmänt hållna yrkande, på vilket jag anhåller att få proposition ställd.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag begärde icke ordet för att taga upp en debatt om valmetoden. Den har herr Engberg och jag diskuterat så många gånger, att jag tror att vi kunna vila oss en tid framåt. Jag skulle emellertid endast vilja säga, att jag tror, att det är en klok ståndpunkt, om man säger, att det är bättre att ha en majoritet i riksdagen, som motsvarar en majoritet bland folket, än att ha en majoritet i riksdagen utan att ha majoritet bland folket.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att göra några reflexioner i fråga om ett par av de förslag, som äro upptagna i herr Sävströms reservation. Det är säkert bland mina partikamrater många med mig, som äro en smula fundersamma i dessa spörsmål, och herr Sävström framhöll själv i sitt anförande, att han näppeligen trodde, att man skulle kunna samla så många om alla här i reservationen angivna krav. Jag undrar, om det är någon mening att, när man bibehåller det proportionella valsystemet, taga bort bostadsbandet. Jag kan icke förstå, att det finns några som helst skäl att med bibehållande av nuvarande valsätt göra någon ändring på den punkten.

Men det, som hos mig väckt de största betänkligheterna, det är frågan om statsrådets inmarsch vid alla tillfällen i de olika utskotten. Det är mycket möjligt, att det blir en stark regeringsmakt, och en mycket stark regeringsmakt, men det kan också bli så, att riksdagen inte blir i tillfälle att gå in i en så allvarlig prövning av problemen, som önskligt skulle vara. Jag är mycket tveksam på den punkten. Jag tror, att regeringen redan nu har möjlighet att genom sin partipresentation i utskottet framföra sina synpunkter på frågorna. Jag har suttit i ett utskott under två socialdemokratiska regeringar, två högerregeringar och en frisinnad regering och om jag undantar den frisinnade regeringen, därför att den var så fåtaligt representerad i utskottet, sannerligen ha de andra regeringarna haft makt och möjlighet att genom sin partipresentation göra sina synpunkter gällande. Jag är alltså på den punkten synnerligen betänksam, därför att jag tror, att det skulle leda till konsekvenser, som man i detta ögonblick icke kan överblicka.

I sitt betänkande nr 21 har konstitutionsutskottet föreslagit en utredning om hur man skall ordna de lagtima riksdagarnas arbete och vad därmed sammanhänger. När jag funderat på denna sak, har jag kommit till det resultatet, att det skulle vara bäst, om man först finge utföra denna undersökning och företaga den utredning, som föreslås i betänkandet nr 21. Sedan den är slutförd, kunde man, om något återstod, som behövde avhjälpas, taga upp de olika krav, som framförts i den Möllerska motionen. När jag resonerat på detta sätt, har jag kommit till det resultatet, att jag i detta fall yrkar bifall till utskottets avslagsyrkande, under det att jag i fråga om betänkandet nr 21 kommer att rösta för utskottets utredningsförslag.

Häruti instämde herrar *Weijne* och *Olsson* i Mellerud.

Herr Fast: Herr talman! Det kan ju låta bra, vad herr Olsson i Gävle nu sade, nämligen att vi skulle först utreda frågan om riksdagens arbetsformer och sedan något taga upp denna fråga om skapandet åt landet av en stark regeringsmakt. Jag är emellertid icke så säker på att vi ha råd med denna tågordning. Det har dock inträffat under de år som gått, att ropen blivit allt starkare icke blott i den svenska tidningspressen utan i mycket betydande utsträckning bland gemene man. Jag tror, att det är farligt för demokratin att icke i tid se, vad klockan är slagen, och söka i möjligaste

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

mån skapa de lämpligaste formerna för ett förtroendefullt samarbete mellan riksdag och regering. Den utredning, som omförmäles i utskottsutlåtandet nr 21, tar kanske fem å sex år i anspråk, och sedan går det åt dubbla riksdagsperioden, innan man får resultatet grundlagsfäst. Jag är som sagt icke säker på att vi ha råd att vänta den tiden. Därtill kommer, att det må anses ganska rimligt, om riksdagen skulle finna, att detta är ett ärende av den allvarliga karaktär, att man bör överväga, huruvida man icke kan låta denna utredning ske samtidigt, som utredningen angående förbättrade arbetsformer för riksdagen pågår. Ty det har dock härvidlag inträffat saker, som göra, att man icke kan komma ifrå om att röra vid dessa frågor i samband med de frågor, som omnämnas i utskottsutlåtandet nr 21.

Jag är, herr förste vice talman, medveten om, att tiden nu icke är inne, då det icke hänt tillräckligt många olyckor, för att man skall vara beredd att gå på en utredning härvidlag. Jag skall gärna erkänna, att i den reservation, som jag undertecknat, står jag på några punkter ganska tveksam. Men även om jag är kyligt stämd mot några punkter, så anser jag dock, att denna reservation ompänner så allvarliga problem, att det är skäl att gå in för en utredning. Riksdagen är icke bunden, förrän den fått pröva lämpligheten av de anordningar, som efter omsorgsfull utredning föreslås. Jag skall gärna erkänna, att det icke för mig varit någon särskild samvetsangelägenhet att t. ex. få statsråden in i utskotten. Jag har tidigare ställt mig på avslagslinjen på denna punkt. Men jag anser, att om man ändå skall ha en utredning, så kan man också låta utredningen omfatta även detta spörsmål. Jag vill säga, att man icke skall inbilla sig, att man utestänger regeringen från riksdagsutskotten. Det finns promemorior i utskotten, det finns kanaler mellan dem och statsråden, och jag ifrågasätter, om det icke är bättre att få statsråden direkt in i utskotten, i den mån det synes påkallat, än att man anlitar de vägar, som nu anlitas. De äro enligt mitt förmenande icke så värst tilltalande ibland.

Vad gäller statssekreterarna, var herr Engberg inne på den frågan, att de icke blivit, vad som avsetts från riksdagens sida. Men det är självklart, att om man skulle låta statssekreterarna få denna rätt, som i motionen och reservationen angives, så följer därav som en naturlig konsekvens, att statssekreterarna måste bli politiska sekreterare, d. v. s. statsrådets speciella förtroendemän, ty i annat fall vore detta alldeles orimligt.

Vi kunna gå förbi valsättet, ty därom blir det icke något slagsmål i detta sammanhang. Jag vill bara säga herr Engberg, att då han vill göra gällande, att det är en mycket naturlig sak, att man efter en upplösning av riksdagen skall räkna valperioden från riksdagens upplösning, så undrar jag ändå, om herr Engberg tänkt på konsekvenserna av detta. Det är ingen likgiltig sak. Här har dock riksdagen lagt ned ganska stor omsorg för att få in valen, så att de passa in i fyraårsperioden med vartannat år frihet från val och vartannat år kommunalval eller andrakammarval. Om det blir riksdagsupplösning, skulle det t. ex. kunna tänkas, att vi finge behålla den ganska orimliga ordning, som då uppstode, i trettio år, ty så länge kan det dröja, innan en ny riksdagsupplösning sker. Det vore ganska besvärligt många gånger. Dessutom kan jag icke se, att det har någon större politisk effekt, om valet gäller för längre eller kortare tid. Vad bostadsbandet angår, tror jag, att herr Adolv Olsson nog ändå själv kan ange ganska praktiska exempel på behovet av att bostadsbandet upphäves. Jag kan mycket väl tänka mig, att en person t. ex. får ett uppdrag, varigenom han kommer att vistas i Stockholm några år. Han skall då skiljas från sin valkrets, bara därför att han tvingas bosätta sig i Stockholm och sålunda kommer bort från sin gamla valkrets. Han kanske därigenom kommer över till första kammaren, under det

hans gamla valkrets gärna hade velat behålla honom. Bostadsbandets upphävande kan väl endast komma att betyda en reglering i mycket sällsynta undantagsfall. Jag menar därför, att det under sådana förhållanden finns så mycket mindre anledning att motsätta sig bostadsbandets upphävande. Jag är för mitt vidkommande övertygad om, att icke kommer man i onödan att hoppa över ett område för en valkrets, det kan man vara tämligen övertygad om, och det vittnar erfarenheten om från förstakammarvalen, i den mån man verkligen haft tillräcklig tillgång på lämpliga personer inom valkretsen. Jag tror därför, att det kan angivas verkligt goda skäl även för den uppfattningen.

Jag måste säga, att vad jag för mitt vidkommande fäster den största vikten vid är punkten angående införande av ett dagordningsinstitut. Jag skulle anse, att om icke denna kammare toge någonting mer än den punkten, hade det dock därmed vunnits ett betydande framsteg för skapande av en stark regeringsmakt i detta land. Om nämligen riksdagen efter införandet av ett dagordningsinstitut ställdes inför ett avgörande, där regeringen krävde ett förtroendevotum, eller där t. ex. en viss grupp medlemmar av riksdagen ställde ett misstroendevotum, så ginge det helt enkelt icke an att sticka huvudet i busken, utan man finge vara på det klara med att också bära det politiska ansvaret. Det skulle lända icke bara till politisk renlighet utan också till att man icke störtade regeringar i onödan. Och intill dess riksdagen uttalat ett misstroendevotum, finge det sägas, att regeringen åtnjöte riksdagens förtroende. Med det nuvarande tillståndet, med de arbetsformer, vi nu ha, är det ingen människa, som vet, när en regering har riksdagens förtroende eller icke. Därför hava vi denna vacklande ställning för regeringarna under nuvarande förhållanden, som vi säkerligen få behålla en mycket lång tid, då det kanske ännu dröjer, innan det blir möjligt att skapa ett tillräckligt starkt politiskt parti, för att det skall utgöra majoritet.

Jag vet icke, huru herr förste vice talmannen kommer att ställa propositionerna, men då jag förmodar, att de måste ställas punktvis, beroende på reservationernas och motionens uppställning, kommer jag för min del att begära votering angående punkten om dagordningsinstitutet. Och jag vill till herr Björck säga, att jag tror icke, det är någon risk att bifalla reservationen på denna punkt. Jag vill fästa uppmärksamheten på den motivering, som åtföljer detta yrkande. I reservationen står det nämligen så här: »Utskottet anser, att dagordningsinstitutets införande i vårt land skulle vara ägnat att i viss mån stärka regeringsmakten. Den motivering, som i förevarande motion förebärts till stöd för yrkandet i dessa punkter, finner utskottet bärande, varför en utredning av berörda spörsmål av utskottet tillstyrkes.» Och så kommer följande mening: »Givetvis bör en utredning av detta spörsmål taga sikte på icke blott de erfarenheter, som vunnits i de länder, där dagordningsinstitutet införts, utan jämväl en utveckling av det på praxis vilande interpellationsinstitutet i vårt land.» Här är sålunda en anknytning till rent svenska förhållanden, och det följer av denna motivering, att även de synpunkter, som herr Björck lägger på frågan om dagordningsinstitutet, få utrymme vid en sådan undersökning. Därför förefaller det mig, som om den, som verkligen vill någonting i denna fråga, nu bör passa på att förena sig i en begäran om utredning angående dagordningsinstitutet. Så försiktig och så rimlig, som denna motivering är, förefaller det mig, som om den skulle kunna rymma även den grupp ledamöter, som har den uppfattningen, som herr Björck gjorde sig till tolk för, de som verkligen vilja saken men som anse, att utformandet icke är sådant, att det tillräckligt inrymmer deras synpunkter.

Jag ber i nuvarande läge, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den av herr Sävström m. fl. avgivna reservationen, och jag kommer, som sagt,

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Ang. i råga-
satt utredning
rörande
grundlags-
ändring för
åstadkom-
mande av en
stark rege-
ringsmakt.

(Forts.)

att begära votering, då vi komma till punkten om dagordningsinstitutet. Jag tror nämligen, att det icke är möjligt att tänka sig, att riksdagen och andra kammaren skulle gå med på det konturlösa yrkande, som herr Engberg ställde — jag skulle kunna göra det — av det skälet, att åtskilliga av ledamöterna skulle tro, att det inrymmer även en undersökning angående valsättet. Den omständigheten är tillräcklig, såvitt jag förstår, för att göra det omöjligt att få andra kammaren med på ett sådant yrkande.

Herr Andersson i Stockholm: Herr förste vice talman! Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk länge, men jag skall be att få säga några ord om detta förslag om införande av en stark regeringsmakt.

Om jag tittar på problemet med de utgångspunkter, som för mig äro naturliga, måste jag säga mig, att regeringsmakten i detta samhälle utgör ett organ för befastande och hävdande av detta samhälles och detta samhällssystemens intressen gent emot den stora samhällsklass, som står i motsättning till detta samhällssystem, nämligen arbetarklassen. Då jag har den uppfattningen, måste jag ställa mig den frågan, om det ur arbetarklassens synpunkt kan vara förenat med någon som helst fördel att göra denna regeringsmakt stark. Ur dessa synpunkter kommer jag ovillkorligen till det resultatet, att den nu sittande regeringen är utomordentligt idealisk, om jag bara skall tala om dess styrka, en styrka, som jag åtminstone för närvarande icke kan finna består i någonting annat än en möjlighet att hålla sig kvar, där den sitter, en styrka, som i och för sig icke betyder något avgörande. När det emellertid gäller en regering sådan som denna, alltså en bolagsregering, måste jag fråga mig: vad ha vi ur arbetarsynpunkt för anledning eftersträva att göra den regeringsmakten stark, skapa former för att den regeringsmakten skall få större inflytande över riksdagen, än den för närvarande har? Jag tror icke, att det ur arbetarsynpunkt finns möjlighet att visa upp något verkligt skäl, som talar för några förslag i den riktningen. Och med hänsyn till detta är det givet, att jag här kommer till den slutsatsen, att var och en, som vill hävda arbetarklassens intressen i det samhällssystem, vari vi för närvarande leva, måste eftersträva, att den regeringsmakt, som företräder det kapitalistiska samhället, skall vara så svag som möjligt. Ty även med den nuvarande regeringsmakten är det ytterst sällsynt, att man kan genomföra någonting, som överensstämmer med arbetarklassens intressen. Och till stöd för den uppfattningen tillåter jag mig, herr Engberg, citera en uppfattning, som herr Engberg tillkännagav 1928, nämligen att »intet av vad riksdagen beslutat sedan 1918, har beslutats så, att det kan sägas vara överensstämmande med arbetarklassens intressen», och det har ju ändå varit regeringsmakten i det kapitalistiska samhället, som fört fram förslagen, regeringsmakter med olika politisk färg visserligen men en regeringsmakt, som ändå icke med hänsyn till samhällssystemet — jag skall icke uttala mig om regeringens vilja — har kunnat åstadkomma någonting, som har tillgodosett de intressen, som kunna sägas vara arbetarnas. Detta sålunda om förslaget angående stärkande av regeringsmakten i det kapitalistiska samhället.

När det så gäller statsrådets och statssekreterarnas deltagande i utskottens överläggningar och statssekreterarnas deltagande i kamrarnas överläggningar, så förefaller det mig, som om detta statssekreterarnas deltagande i utskottens och kamrarnas överläggningar endast skulle vara åtgärder medförande ett stärkande av den ämbetsmannabyråkrati, som åtminstone jag tycker vara tillräckligt stark och tillräckligt bred i det nuvarande samhället, utan att man ger ytterligare finger åt densamma. Jag har sålunda den uppfattningen, att det med hänsyn till de intressen, som man anser sig företräda ur arbetarsynpunkt,

icke finns några skäl att beträda de vägar, som på dessa punkter äro föreslagna.

När det gäller införande av dagordningsinstitutet, skall jag heller icke upptaga tiden med att här särskilt motivera min ståndpunkt i den frågan. Jag kan i korthet säga, att beträffande verkningarna av dagordningsinstitutets införande kan jag dela deras uppfattning, som här talat för en sådan anordning, och jag kommer alltså att på den punkten biträda yrkandet om åtgärder för dagordningsinstitutets införande.

Jag delar också deras uppfattning, som här tala om, att man skall upphäva bostadsbandet, när det gäller val till riksdagens andra kammare. Ty den omständigheten, att det kan finnas ett par, tre duktiga karlar, som bo på ena sidan om en länsgräns, bör ju icke i och för sig motivera, att man icke skall kunna välja dem till ledamöter av denna kammare även som representanter för ett angränsande län. Jag håller sålunda före, att ett upphävande av bostadsbandet skulle göra det möjligt att åstadkomma en bättre sammansättning i flera avsenden av riksdagen, än vad ett bibehållande av bostadsbandet möjliggör.

När det emellertid gäller majoritetsvalet i enmansvalkretsar, som ju här föreslagits och talats för, så måste jag ställa mig frågande, om det kan vara en åtgärd, som skulle vara ägnad att stärka demokratin, eller en åtgärd i demokratiskt syfte över huvud. Såvitt jag förstått demokrati, skulle ju däri ligga, att även minoritetens mening skall komma till uttryck. Men majoritetsval i enmansvalkretsar lära ju icke kunna ge någon sådan möjlighet. Vad de skulle medföra vore, såvitt jag förstår, ingenting annat än en ytterligare överrepresentation för de större partierna utöver den, som redan föreligger. Och det kan ju icke i och för sig vara någon demokratisk åtgärd att genomföra ett sådant arrangemang.

Herr talman! Jag skall med dessa synpunkter be att få ställa ett yrkande, och jag ställer detta yrkande så, som nu sker, därför att jag liksom herr Fast icke närmare känner, huru propositionerna komma att ställas vid det slutliga avgörandet i denna fråga. Då jag emellertid icke kan vara med om att rösta för det på sätt och vis blanka utredningsyrkande, som herr Engberg ställde, då det väl skulle medföra även ett biträdande av yrkandet om utredning angående vissa förslag, till vilka jag för min del icke kan ge min anslutning, ber jag, herr förste vice talman, få föreslå, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående avskaffande av bostadsbandet vid val till riksdagens andra kammare, samt att dagordningsinstitutet infördes i riksdagens andra kammare.

Herr Månsson i Furuviik: Man ser så ofta i tidningarna nu för tiden och märker även i de föredrag, som partiledarna hålla, att det talas om en stark regeringsmakt. Men jag har länge funderat på, vad man har menat med detta. Det har icke kommit någon, som förklarar, vad man menar med en stark regeringsmakt, och det har jag fattat som ett tecken på, att de över huvud icke äro angelägna om att vare sig i tidningar eller föredrag tala om, vad de mena med en stark regeringsmakt.

Emellertid framlyser det ju här litet, att det framgår, att en stark regeringsmakt skulle vara en regering, vars medlemmar kunde gå in i riksdagens utskott och där utöva personlig pressning på medlemmarna och föra fram sina synpunkter. Vidare skulle de, när de själva icke hade tid eller icke vore talföra nog och färdiga nog, kunna sända sina statssekreterare dit för att göra det. Dessutom skulle regeringsmakten ytterligare förstärkas genom att statssekreterarna kunde deltaga i debatten och naturligtvis leverera kalabaliker med de, som man förmodar, svagare kammarledamöterna. Allt det där är ingenting annat än ett

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.

(Forts.)

Ang. ifråga-
-ll utredning
rörande
grundlags-
ändring för
ästadkom-
mande av en
stark rege-
ringsmakt.
(Forts.)

otydligt uttryck för den bonapartism, som alla folkliga rörelser i sin ungdom lida av, innan de komma till mognad. Jag vet icke en enda folklig revolutionär rörelse i historien, som icke av mycket nära liggande skäl — brist på formell kompetens m. m. hos de breda lagren — inom kort omhändertagits av bonapartismens klickar och blivit offer för sådana strömningar, som fört den till undergången — man har tagit bort det demokratiska elementet och satt dit bonapartiska härskare i stället. Jag tror emellertid, att den svenska bonde- och arbetarklassen övertagit ett så gammalt demokratiskt arv, att man är alltför mogen att gå med på sådant. Om man ute i landet håller föredrag och talar med de unga som växa upp, märker man också, att ingenting är dessa mera fjärran än att slumra och vegetera i bonapartismens skugga. De vilja härska själva — det kan ni vara säkra på — och de komma nog att sörja för att de göra det också.

I den nya folkliga rörelse, som fört fram den allmänna rösträtten och kommit till makt och inflytande, har man icke heller varit fri från denna bonapartism. Den märks i frikyrkorörelsen, den märks alldeles särskilt i nykterhetsrörelsen, och den har ingalunda saknats på de socialdemokratiska kongresserna, där man varit van vid att genom subkommittéer och underutskott draga ut med behandling av frågorna till den sista kongresstimman, så att man faktiskt har ställt kongressen på resefot inför fullbordat faktum. Vi ha icke heller varit främmande för liknande tendenser, när det gällt regeringsbildningar — jag skall nu icke gå vidare in på den saken; var kammarledamot känner ju till den ändå.

Nu var det under medeltiden ett gammalt ordstäv som lydde: när tiggaren kommer till häst, kan icke fan rida fatt honom. Och så är det också med de politiska rörelserna: när de som icke äro vana vid att härska och icke blivit uppfostrade till att leda och kommendera, få en maktställning, så veta de icke av att det finns några gränser för denna makt eller vad som är maktens rot. Det är en alldeles felaktig uppfattning, att en regering kan bli stark av bonapartism. Den kan bli självsvåldig, den kan bli tillfälligt härskande, den kan bli landsförödande, men den kan icke bli någon stark regering. Vad som felas oss överhuvud taget är nog, att vi äro alldeles för besatta av bonapartismens anda. Om vi se på bönderna i det gamla samhället, veta vi, hur skarpt de skilde mellan härskare och tjänare, mellan dem som rådde på tinget och dem som fullbordade besluten. Vi ha en berättelse från bondeväldets förfallsperiod, att bönderna på tinget förebrådde en bonde, att han sjunkit så djupt, att han antagit jarlabefattning. Den gamle bonden tog endast förtroendeposter, aldrig tjänarposter. Han tog häradshövdingbefattningar och kungabefattningar, men sedan var det slut. Han härskade, men han tjänade ej. Han sörjde nog för att hans tjänare gjorde vad de skulle — det var icke farligt med den saken. Och om vi se på det gamla lantmannapartiet, hade dess medlemmar onekligen vissa rötter i denna gamla bondejord. När det gällde Posses regeringsbildande, sade en av partiets mest framskjutna medlemmar ifrån: vi följa er till konseljsalsdörren, och sedan säga vi adjö. Detta var den gamle bondens uppfattning om att allmogen härskar och inte tjänar. Den andan måste vi ha in under den nya rösträtten. Menige man härskar, men han tjänar icke. *En* är den som härskar och ser till, att det som skall göras blir gjort, en annan som tjänar och utför befallningarna.

Nu har man emellertid i den nya demokratien — omogen och huvudyr som den är — fått för sig, att regera är detsamma som att härska. Man har icke tagit arv från allmogens bästa dagar utan man har tagit arv från allmogens förfalldagar, när det var några stycken, som kommo med knep och list eller som via hovintriger eller kabbaler — för att icke säga skökosystemet — huserade hur de behagade. Men detta är icke den form av herravälde, som den allmänna

rösträttens män vilja ha, och det är icke den form av herravälde, som de unga bönderna och de unga män, som äro fostrade i den socialdemokratiska arbetarrörelsen, godkänna.

En regering blir stark, i den mån den är kunnig, hederlig och hänsynslöst öppen och uppriktig gentemot kammare och valmän. En regering som behöver smussla i vråarna och komma med tvetydiga slingringar och sno sig undan — det är en svag regering, om den än har aldrig så många valmän bakom sig. Men bonapartismen har i alla tider velat ställa det lurade folket inför fullbordat faktum, i det den säger: ja, nu är det gjort, och vem av er har fräckheten att stiga upp och bli förrädare, intrigmakare, splittringsmakare, krängelmakare? Det är gjort, säger man, det är gjort i folkets intresse och med folkets bifall — öppet och klart, utan några intriger. En stark regering av den sorten är prövad, och vi undanbe oss fortsättningen: den är prövad av den allmänna sparbanken, där man beviljade halvmiljonerslån utan att höra styrelsen och ställdes densamma inför ett fullbordat faktum. Jag tror icke, att man bör draga in allmänna sparbankens metoder i riksdagens vare sig första eller andra kam-

Nu märker man, att marken gungar. Man märker på det missnöje, som finnes bland vida kretsar av valmanskåren, speciellt bland de yngre elementen, att allt icke är bra som det är. Och så skyller man på att man icke har en stark regeringsmakt, att statsråden icke få sitta i utskotten och statssekreterarna icke få tala i kamrarna. Å nej, det beror icke på riksdagens arbetssätt. Man kan ha det mest primitiva arbetssätt och det mest invecklade — därpå hänger ofantligt litet. Avgörande är, att hela riksdagen är för gammal. Partierna äro föråldrade, programmen uttömda, och de unga, som växa upp, känna därför, att riksdagen är föråldrad; de morra och knorra, och en dag göra de revolt mot systemet. Om vi nu gå till en förändring, så skola vi icke inbilla oss, att knotet tystnar ute i bygderna, därför att vi t. ex. släppa in statsråden i utskottet. Det sker endast genom att vi öppet och hederligt, inför Gud och människor, pröva våra program, organisera om våra partier, i den mån detta behövs, så att programmen bli uttryck för tidens krav och partierna bli lämpliga organ för programmens realiserande. Det är detta, som behöves.

Jag skall icke nu gå in på frågan om de utdömda partiprogrammen. Var och en av er kan räkna ut hur mycket det återstår av t. ex. högerns program, när högerns män tumla om i halvkomunism ute i det praktiska livet vid fabriker. Hur mycket är kvar av liberalernas program, när den allmänna rösträtten är genomförd? Hur mycket är kvar av — ja, har det någonsin varit något i bondeförbundets program? Och jag frågar: vad är kvar av socialdemokratiens program? Ja, om vi slå oss ned och syna, skola vi finna, att det blir icke mycket kärna kvar, om alla agnarna tagas bort. Vad som behöves är en ny inställning, en grundlig prövning av vad vi böra göra för landet, av vad folket kräver. Vi måste fylla våra program med den nya tidens krav.

Sedan kan jag medge, att även riksdagens arbetsformer i någon mån borde kunna — i samband med att man undersöker dessa saker — förändras. Vad jag i det parlamentariska livet främst skulle vilja ha genomfört, är en förändring av det värsta i hela det system vi kommit in i, nämligen att riksdagsmännen kunna bli ministrar eller partiledare. Detta anser jag vara all förgiftningskälla och roten till bonapartism inom partierna. Hur vi bära oss åt, vilka nya program vi än antaga, kunna vi aldrig komma ur bonapartismen och slippa knepen och intrigerna, förrän vi accepterat den gamle bondens program: menige man härskar men han tjänar icke; de som tjäna och utföra det verkställande arbetet äro andra än de som befalla och avgöra, hur det skall vara. Och formerna måste vara sådana, att den som befaller kan se till, att han blir åtlydd -- eljest adjö med de gamla krafterna!

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

En annan önskan är, att valmännen kunna vara i omedelbar kontakt med sina ombud i riksdagen. Dit hör då en sådan förändring av riksdagens arbetsätt, att medlemmarna av riksdagen icke rösta efter huvud utan efter hur många röster de erhållit i valet. Genom detta system kan man uppnå, att valmännen efter exempelvis en tvåårig riksdagsperiod kunna överflytta sina röster på annat ombud, efter anmälan till en riksdagsbyrå eller en liknande institution. En anordning, varigenom ett ombud, som icke motsvarar valmännens förtroende, skulle kunna sjunka ned till att ha så få röster bakom sig, att han måste avträda från kammaren, är något som man diskuterar mycket både i Danmark och på andra håll. Jag menar, att vi måste gå in för att folket verkligen kommer att råda. Riksdagsmännen måste vara folkets tjänare och regeringen och ämbetsmännen riksdagsmännens tjänare — åtminstone i vissa saker. Klart är — det behöver jag icke resonera om — att då också skulle behövas ett dagordningsinstitut, så att kammaren ögonblickligen kunde ge eftertryck och kraft åt sin mening.

Jag vill, då jag anser frågan böra utredas så mycket som möjligt, ansluta mig till herr Engbergs förslag.

Herr Fast: Herr talman! Herr Fabian Månssons anförande föranleder mig icke att ingå på något bemötande. Hans förslag var mycket intressant och kanske det enda experiment i regeringshänseende, som vi icke försökt, men jag tror icke, att demokratien skulle stå emot den hästkur, som herr Månsson rekommenderade.

Jag begärde emellertid ordet för att säga, att jag blivit underrättad av herr förste vice talmannen, att han kommer att ställa proposition icke punktvis utan å de olika yrkanden, som framkommit reservationsvis eller gjorts här under överläggningen. Då jag anser det mycket angeläget, att dagordningsinstitutet genomföres, ber jag att få återtaga mitt förut framställda yrkande samt i stället yrka, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande den ändring i grundlagen, som erfordras för åstadkommande av en på folkets och representationens förtroende grundad stark regeringsmakt, varvid särskilt må beaktas, att dagordningsinstitutet införes i andra kammaren. Därmed följer också den motivering, som avgivits beträffande denna punkt och som torde tillfredsställa även den sida, som herr Björck företräder. Jag ber alltså, herr förste vice talman, att få framställa detta yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Sävström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) bifall till det av herr Engberg under överläggningen gjorda yrkandet, 4:o) bifall till det yrkande, som framstälts av herr Andersson i Stockholm och 5:o) bifall till herr Fasts senaste yrkande; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Fast begärde emellertid votering, i följd varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen ansåg den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Andersson i Stockholm votering, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontraposition i denna votering ånyo upptog de övriga propositionerna; och fann herr förste vice talmannen den under 4:o) angivna nu vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes likväl av herr Fast, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontraposition i den sålunda begärda voteringen upptog de båda återstående pro-

positionerna, därvid herr förste vice talmannen såsom sin mening uttalade, att den under 5:o) angivna vore med öfvervägande ja besvarad. Då emellertid denna herr förste vice talmannens uppfattning bestreds av herr Hallén genom begäran om votering, blev nu efter given varsel först uppläst och godkänd samt anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i den votering, som avser att bestämma kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 20 antager det av herr Fast under överläggningen senast framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda förebredande votering antagit herr Engbergs yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i den votering, som avsåge att bestämma kontraposition i huvudvoteringen, antagit det av herr Engberg under överläggningen framställda yrkandet. I överensstämmelse härmed blev, efter given varsel, följande voteringsproposition nu uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som till kontraposition i voteringen angående kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 20 antager det av herr Andersson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i denna förberedande votering antagit herr Engbergs yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser samt ifrågasvarande voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vid vilken utgång kammaren till kontraposition i voteringen angående kontraposition i huvudvoteringen antagit herr Engbergs yrkande. Till följd härav blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 20 antager den av herr Sävström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit herr Engbergs under överläggningen framställda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter åter intagit sina platser samt nyssnämnda voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen.

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för ästadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt utredning rörande grundlagsändring för åstadkommande av en stark regeringsmakt.
(Forts.)

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit herr Engbergs yrkande.

I enlighet härmed erhöi propositionen i huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Engberg under överläggningen framställda yrkandet.

Efter det kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekärens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av kronan ådömt skadestånd m. fl. kostnader i anledning av skogsbrand vid Kvi-berg;

nr 172, i anledning av väckta motioner om anskaffande av nya lokaler till Gotlands artillerikårs tygförråd och verkstäder m. m.; och

nr 173, i anledning av väckta motioner angående användningen av vissa delar av de till fjärde flygkären upplåtta egendomarna å Frösön; samt

från jordbruksutskottet:

nr 9 A, i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för budgetåret 1930/1931 till hemslöjdslånefonden;

nr 177, i anledning av väckt motion angående anslag till reseunderstöd åt arbetare och förmän inom jordbruk och trädgårdsskötsel för besök vid lantbruksmötet och trädgårdsutställningen i Stockholm 1930; och

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för K. J. Alm från viss betalningsskyldighet.

§ 4.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i anledning av Markaryd—Veinge järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av väckt motion om uppförande av ett badhus med samlingslokal vid Åkers krutbruk;

nr 125, i anledning av väckt motion om efterskänkande av viss del utav byggmästaren K. Hj. Harlings stärbhusdelägare åliggande betalningsskyldighet till kronan;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till arbetsrådet;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fögderiförvaltningarna m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss årlig ledighet för häradsskrivarna;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ytterligare ett statens isbrytarfartyg;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att med Danmark träffa överenskommelse beträffande isbrytning i Öresund samt vissa angränsande farvatten jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 131, i anledning av väckta motioner om bidrag till anordnande av bostad åt provinsialläkaren i Gysinge distrikt; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, med anledning av väckta motioner, dels angående åtgärder till främjande av eldning med ved, särskilt i statens fastigheter, och dels angående beredande av ökad avsättning för inhemskt bränsle.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Höglund</i> i Göteborg	under 2 dagar fr. o. m. den	1 maj,
» <i>Lindgren</i>	» 6 » » »	30 april,
» <i>Hällgren</i>	» 3 » » »	30 »
» <i>Borggren</i>	» 2 » » »	1 maj,
» <i>Källman</i>	» 3 » » »	1 » och
» <i>Björkman</i>	» 4 » » »	3 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9.30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.